

รายงานวิจัย

เรื่อง ผลของโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการ
ส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาสำหรับเด็กอายุ 1 - 3 ปีที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา
สถาบันพัฒนาสุขภาพวะเขตเมือง

(The effect of the mother's flashcards and storytelling skills training program
in promoting language development among children 1-3 years old with
suspected language delays. Metropolitan Health and Wellness Institution)

นางสุภัทรา จอประเสริฐกุล

พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ

สถาบันพัฒนาสุขภาพวะเขตเมือง กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

ก

คำนำ

การวิจัยครั้งนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้มารดาใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาสำหรับเด็ก ซึ่งพัฒนาการด้านภาษาเป็นด้านที่ไม่สมวัยมากที่สุด การที่มารดาจะส่งเสริมพัฒนาการเด็กเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก ในปัจจุบันสื่อเทคโนโลยีต่างๆมีมากมาย ทำให้ผู้ปกครองอาจเข้าใจผิดใช้สื่อในการเลี้ยงลูก เด็กก็จะมาด้วยชน ไม่นิ่ง ไม่สื่อสารด้วยการพูด หรือพูดเป็นภาษาการ์ตูน ทางกลุ่มงานจึงได้พยายามหาแนวทางเพื่อให้มารดาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการบุตร เพื่อเด็กจะได้กลับมามีพัฒนาการสมวัย จึงนำแนวคิดของแบนคูรา ใช้บัตรคำและนิทานมาเป็นตัวช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการ จึงเป็นที่มาของการทำวิจัยในครั้งนี้ ทางกลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดีหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการทำงานวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์กับผู้รับบริการ

คณะผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความร่วมมือจาก เจ้าหน้าที่กลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและ นวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี ที่ได้ให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมในการวิจัยครั้งนี้ และช่วย เก็บข้อมูลอย่างดี ทำให้งานวิจัยบรรลุตามเป้าหมาย

ขอขอบคุณ มารดาและผู้ปกครองของเด็ก ที่มาใช้บริการที่กลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรม บริการสุขภาพเด็กดี ที่สมัครใจให้เข้าร่วมวิจัย และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๓ ท่าน ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์อังศินันท์ อินทรกำแหง ผู้อำนวยการ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แพทย์หญิงวิดา บุญเลื่อง กุมารแพทย์ สถาบัน พัฒนาสุขภาพะเขตเมือง นายแพทย์สุรัตน์ สิรินนทกานต์ กุมารแพทย์ สถาบันพัฒนาสุขภาพะเขตเมือง ที่เป็น ที่ปรึกษาในการทำวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายขอขอบคุณ ท่านนายแพทย์ เกษม เวชสุธานนท์ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาสุขภาพะเขตเมือง และ นางสาวเกศรา โชนำชัยศิริ รองผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาสุขภาพะเขตเมือง ที่ช่วยส่งเสริมให้งานวิจัยที่ผลิต ออกมามีคุณค่าและมีคุณภาพยิ่งขึ้น

คณะผู้วิจัย

ค
สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ต
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑. ที่มาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒. วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๓. สมมติฐานการวิจัย	๓
๑.๔. วิธีดำเนินการวิจัย	๔
๑.๕. กรอบการวิจัย	๔
๑.๖. ประชากรที่ศึกษา	๔
๑.๗. วิธีการดำเนินการเก็บข้อมูล	๖
๑.๘. การวิเคราะห์ข้อมูล	๗
๑.๙. นิยามปฏิบัติการ	๗
๑.๑๐. ความสำคัญของการวิจัย	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑โปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา ๘	
๒.๑.๑.แนวคิดทฤษฎีการรับรู้สมรรถนะแห่งตน ของแบนดูรา	
๒.๑.๒.แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องการสร้างแรงจูงใจ	
๒.๒.คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)	๑๒
๒.๓. พัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย	๑๙
บัตรคำ นิทานและการเล่านิทานตามช่วงวัย	๓๒

ค
สารบัญ

เรื่อง	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๔๐
๓.๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๔๐
๓.๒. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	๔๑
๓.๓. ขั้นตอนในการวิจัยและพัฒนา	๔๒
๓.๔. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๔๓
๓.๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๓
๓.๖. การวิเคราะห์ข้อมูล	๔๕
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๔๖
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๐
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปราย	๕๐
๕.๑. สรุปผลการวิจัย	๕๐
๕.๒. ข้อเสนอแนะ	๕๐

ต

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑ แสดงข้อมูลทั่วไปของมารดา	๔๖
ตารางที่ ๒ แสดงผลการประเมินทักษะของมารดาก่อนและหลังใช้บัตรคำ	๔๘
ตารางที่ ๓ แสดงผลการประเมินทักษะของมารดาก่อนและหลังเล่นนิทาน	๔๙

ชื่องานวิจัย ผลของโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาสำหรับเด็กอายุ ๑-๓ ปีที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา สถาบันพัฒนาสุขภาพวะเขตเมือง

The effect of the mother's flashcards and storytelling skills training program in promoting language development among children ๑-๓ years old with suspected language delays. Metropolitan Health and Wellness Institution

นางสุภัทรา จอประเสริฐกุล ผู้วิจัยหลัก

นางมณฑาทิพย์ เหตานุรักษ์, นางชนัญญา รัตนยงค์, นางสาวพัชราภรณ์ พงศ์เขียว ผู้วิจัยร่วม

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เด็กเป็นทรัพยากร ที่สำคัญของสังคม เด็กจึงต้องมีพัฒนาการเต็มศักยภาพ เพื่อให้สามารถเติบโตเป็นคนดี มีคุณภาพและมีความสุข สามารถสร้างสรรค์ และทำประโยชน์ต่อสังคม ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา พบว่ามีเด็ก อายุต่ำกว่า ๕ ปี อย่างน้อย ๒๐๐ ล้านคน มีพัฒนาการไม่สมวัย (Walker, S. P. et.al, ๒๐๐๗) โดยในปี ๒๕๕๙ พบว่าเด็ก ๒๕๐ ล้านคนหรือ ๔๓% ของเด็กในประเทศที่มีรายได้ต่ำและปานกลาง ไม่สามารถพัฒนาศักยภาพเด็กอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งเด็กทุกคนควรสามารถเจริญเติบโตทางทั้งทางร่างกาย และพัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจอย่างเหมาะสม (WHO, ๒๕๕๙) ปัจจุบันเด็กปฐมวัยไทย พบวิกฤตด้านพัฒนาการที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ส่งผลให้เด็กในวัยต่อมามีปัญหา “อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ คัดไม่เป็น” เพื่อให้วิกฤตด้านพัฒนาการหายไป ทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันในการคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัยทั่วประเทศ เพื่อค้นหาเด็กสงสัยพัฒนาการล่าช้าให้ได้รับการแก้ไขปัญหอย่างทันที่ (ปิยะสกล สกลสัตยาทร, ๒๕๕๙) จากการสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ด้วยเครื่องมือคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย DENVER II ตั้งแต่ ปี ๒๕๔๒, ๒๕๔๗, ๒๕๕๐, ๒๕๕๓, และ ๒๕๕๗ ซึ่งพบว่าเด็กมีพัฒนาการไม่สมวัยถึงร้อยละ ๒๘.๓, ๒๘.๐, ๓๒.๓๓, ๒๙.๗๑ และ ๒๗.๒ ตามลำดับ ซึ่งถ้าแยกตามกลุ่มอายุ พบว่าเด็กอายุ ๐ - ๒ ปี มีพัฒนาการสมวัย มากกว่ากลุ่มอายุ ๓ - ๕ ปี แต่เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่าเด็กมีพัฒนาการสงสัยล่าช้าด้านภาษามากที่สุด ร้อยละ ๑๙.๗ และเมื่อแยกเป็นกลุ่มอายุ พบว่า เด็กอายุ ๐ - ๒ ปี และอายุ ๓ - ๕ ปี มีพัฒนาการด้านภาษาสงสัยล่าช้าร้อยละ ๑๓.๓ และ ๒๗.๘ ตามลำดับ (ศูนย์อนามัยที่ ๑ - ๑๒ กรมอนามัย, ๒๕๕๘) ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยครั้งที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๕๗ พบเด็กอายุ ๐-๕ ปีมีพัฒนาการช้ากว่าวัยร้อยละ ๒๐.๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านภาษา สังคม การใช้มือและตาแก้ปัญหาและการเคลื่อนไหวพบเด็กร้อยละ ๑๘.๓ มีพัฒนาการช้ากว่าวัย อย่างน้อย ๑ ด้าน (วิชัย เอกพลากร, ๒๕๕๗) เช่นเดียวกับการคัดกรองพัฒนาการเด็ก ๐ - ๕ ปี โดยใช้เครื่องมือ DSPM (Developmental Surveillance and Promotion Manual) ซึ่งมีช่วงอายุที่ต้องได้รับการคัดกรองโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข คือ อายุ ๙, ๑๘, ๓๐ และ ๔๒ เดือน ซึ่งมีการดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ เป็นต้นมา โดยในปี ๒๕๖๐ ได้มีการสุ่มคัดกรองพัฒนาการเด็ก โดยการใช้ DSPM พบว่า เด็กมีพัฒนาการสงสัยล่าช้าร้อยละ ๑๕.๓ แต่เมื่อแยกตาม

กลุ่มอายุ พบว่า เด็กอายุ ๔๒ เดือน มีพัฒนาการสงสัยล่าช้ามากที่สุด รองลงมาคือ อายุ ๑๘ เดือน อายุ ๓๐ เดือน และอายุ ๙ เดือน ตามลำดับ ร้อยละ ๒๕.๓๓, ๒๔.๕๐, ๒๒.๓๘ และ ๑๙.๘๔ ตามลำดับ ซึ่งเมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า พัฒนาการสงสัยล่าช้าด้านภาษา พบมากที่สุดในช่วงอายุ ๑๘ และ ๓๐ เดือน (สถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ กรมอนามัย, ๒๕๖๐) ซึ่งกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเป็นตัวแทนของการเฝ้าระวังพัฒนาการเด็กที่สำคัญ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการที่มีผลต่อการเรียนรู้ที่สำคัญของเด็กไทยในปัจจุบัน ซึ่งการค้นพบความสงสัยล่าช้าได้เร็วจะสามารถกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กกลับมาสมวัยได้เร็ว ทำให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ตามวัยได้เต็มศักยภาพและสามารถเติบโตได้อย่างมีคุณภาพ

พัฒนาการด้านภาษาและการสื่อความหมายมีความสำคัญในการติดต่อระหว่างบุคคล เพื่อแสดงออกถึง ความนึกคิด ความรู้สึกและความต้องการของตน ตลอดจนการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น โดยผ่านกระบวนการรับรู้ แปลความหมาย ตัดสินใจ และแสดงออกเป็นภาษาพูด เขียน หรือท่าทาง (นิตยา คชภักดี, ๒๕๕๑) เด็กพัฒนาการ ภาษาล่าช้า จึงไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เต็มที่ เพราะมีข้อจำกัดในการเข้าใจภาษาและการใช้ภาษา จึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องจากผู้ดูแล โดยผู้ดูแลควรได้รับความรู้เรื่องการส่งเสริม พัฒนาการเด็กและการรับรู้ความสามารถในตนเองของผู้ดูแล เพื่อสามารถนำความรู้ที่มีอยู่ออกมาใช้พัฒนาและดูแล เด็กที่มีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษา เรื่องคุณภาพชีวิตของผู้ปกครองเด็กที่ พัฒนาการล่าช้า พบว่า ผู้ปกครองเด็กมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับที่ไม่เป็นที่พึงพอใจ สูงถึงร้อยละ ๖๒.๙ โดยผล การศึกษายังได้ระบุว่าหนึ่งในปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตโดยรวมของครอบครัว คือ ความสามารถในการ ช่วยเหลือตนเองของเด็ก ซึ่งเมื่อมีเด็กที่มีพัฒนาการช้าอยู่ภายในครอบครัวจะทำให้ผู้ปกครองของเด็กต้องเสียเวลาใน การดูแลเอาใจใส่เด็ก ทำให้ขาดรายได้ และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวก็ต้องมีการรับผิดชอบ ตนเองมากขึ้น เนื่องจากผู้ปกครองต้องดูแลเอาใจใส่เด็กที่มีพัฒนาการช้า (กาญจนา คุณรังสีสมบูรณ์, ๒๕๕๕: ๑๔) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นพวรรณ บัวทอง (๒๕๔๙) เรื่องอุปสรรคของผู้ดูแลในการปฏิบัติตามโปรแกรม ส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีพัฒนาการช้าในสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ดูแลขาด ความรู้เรื่องพัฒนาการของเด็กร้อยละ ๙๓.๒ ขาดความชำนาญร้อยละ ๙๓.๒ ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติร้อยละ ๘๔.๙ เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายและท้อแท้ร้อยละ ๗๓.๙ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติการส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กได้อย่าง ต่อเนื่อง รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาถึงผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อความรู้ การปฏิบัติของ มารดา และพัฒนาการเด็ก ๑ – ๓ ปี โดยการใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งพบว่ามารดามีความรู้ การปฏิบัติ และ พัฒนาการเด็กที่ดีขึ้นมากกว่าก่อนการทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ (ชูชาติ มีรอด, ๒๕๕๐: ๙๐-๙๒) โดยการศึกษา ส่วนใหญ่ พบว่า การส่งเสริมผู้เลี้ยงดูเด็กให้มีความรู้ และการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมตามพัฒนาการของเด็กใน แต่ละช่วงวัย ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยเฉพาะพัฒนาการด้านภาษา ซึ่งเป็นด้านที่เด็กมีความล่าช้ามากที่สุด จาก การศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาโดยการใช้การสังเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์ห่อภิมาณของ นิโคลัส ดาวดอล และคณะ เรื่อง ประสิทธิภาพของรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็ก ในช่วงอายุ ๑ – ๖ ปี โดยการอ่านหนังสือภาพ แบบมีส่วนร่วม พบว่า กิจกรรมการอ่านหนังสือภาพแบบมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม ทำให้ ความสามารถในการอ่านหนังสือภาพแบบมีส่วนร่วมของผู้ดูแลเด็ก และการใช้ภาษาและการเข้าใจภาษาของเด็กดี ขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับระยะเวลาของการทำกิจกรรมอย่างน้อยครั้งละ ๖๐ นาทีร่วมด้วย (Nicholas, D., Melendez-Torres, G.T., Murray, L., Gardner, F., Hartford, L. & Cooper, P.J., ๒๐๑๙) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา โปรแกรมการมีส่วนร่วมผู้ดูแลเด็กในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาล่าช้า ของอรุณศรี กัณวเศรษฐ และคณะ โดย

มีการให้ผู้เลี้ยงดูเด็กเข้าร่วมโปรแกรมฯ ๑ ครั้งต่อสัปดาห์ รวม ๕ สัปดาห์ใช้เวลา ครั้งละประมาณ ๖๐ นาที พบว่า ความรู้และการรับรู้ความสามารถของผู้ดูแลเด็กสูงกว่าก่อนเข้าโปรแกรม (อรุณศรี กัณวเศรษฐ, พวงทิพย์ ชัยพิบาลสถิตย์ และสุภาวดี เครือโชติกุล, ๒๐๑๘)

จากการสำรวจของกลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี จึงมีความสนใจในการพัฒนาโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็ก อายุ ๑-๓ ปีที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา ได้ทำการคัดกรองพัฒนาการเด็กที่มารับบริการในคลินิกทุกราย คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ อีกทั้งมีการรวบรวมสถิติการเฝ้าระวังและคัดกรอง ด้วยคู่มือDSPM/DAIMผลการตรวจพัฒนาการ DSPM/DAIMครั้งที่ ๑ ในเด็กที่มารับบริการกลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี สสม. ปีงบประมาณ ๒๕๖๔ (ตุลาคม ๖๓- กันยายน ๒๕๖๔) จำนวนทั้งหมด ๒๔๑๗ ราย พบพัฒนาการสมวัย ๒๐๑๔ ราย พัฒนาการสงสัยล่าช้าจำนวน ๔๐๓ ราย คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๗ ราย โดยมีพัฒนาการสงสัยล่าช้าด้านการเคลื่อนไหว จำนวน ๕๑ ราย คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖ พัฒนาการสงสัยล่าช้าด้านกล้ามเนื้ออ่อนแอและสติปัญญา จำนวน ๖๗ ราย คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๑๓ พัฒนาการสงสัยล่าช้าด้านการช่วยเหลือตัวเองและสังคม จำนวน ๘๒ ราย คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๓๔ และพัฒนาการสงสัยล่าช้าด้านภาษาพบมากที่สุดจำนวน ๒๔๒ ราย คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๔ ของพัฒนาการสงสัยล่าช้าทั้งหมด (เด็ก ๑ รายอาจมีพัฒนาการสงสัยล่าช้าหลายด้าน) ซึ่งข้อมูลดังกล่าว สอดคล้องกับการวิจัยของ บำเพ็ญ พงศ์เพชรดิถ และ บุชบา อรรถาวีร์, ๒๕๖๓ ซึ่งพบว่าเด็กปฐมวัยไทยในเขตสุขภาพที่ ๕ มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษามากที่สุด เพื่อช่วยส่งเสริมความรู้ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และพฤติกรรมในการส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่บ้าน เพื่อให้กลับมามีพัฒนาการด้านภาษาสมวัย การมีส่วนร่วมของผู้ดูแลและพยาบาลจึงน่าจะมีผลส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กได้โดยพยาบาลและผู้ดูแล ร่วมกันกำหนดปัญหา วิเคราะห์ปัญหา และวางแผนการแก้ไขปัญหาเฉพาะของเด็กแต่ละคนผ่านกิจกรรมกลุ่ม โดยการตั้งเป้าหมายร่วมกัน การให้ความรู้เรื่องภาษาตามวัยสำหรับเด็ก การใช้หนังสือนิทานและบัตรคำในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

๑.๒ วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กอายุ ๑ - ๓ ปี ที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา

๑.๓ สมมติฐานการวิจัย

ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของมารดาสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรม

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑. การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเรื่องผลของโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา
๒. กลุ่มตัวอย่างคือมารดาของเด็กอายุ ๑ - ๓ ปี ที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าด้านภาษา ที่มารับบริการคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี สถาบันพัฒนาสุขภาพเขตเมือง
๓. เด็กที่พัฒนาการสงสัยล่าช้าด้านภาษามีการได้ยินปกติ การออกเสียงปกติ

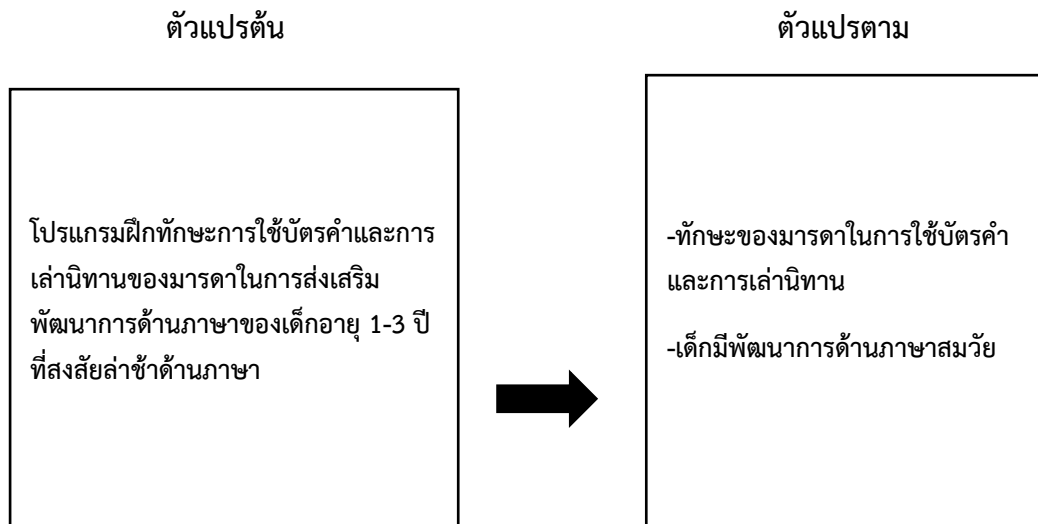
๑.๕ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังทดลอง (one group pretest posttest design) กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาที่มีบุตรอายุ ๑ - ๓ ปี ที่มารับบริการในคลินิกเด็กดี กลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี สถาบันพัฒนาสุขภาวะเขตเมือง โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากงานวิจัยของอรุณศรี กัณวเศรษฐ์, พวงทิพย์ ชัยพิบาลสุษดี และสุภาวดี เครือโชติกุล (๒๐๑๘) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลของโปรแกรมการมีส่วนร่วมส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาต่อความรู้และการรับรู้ความสามารถของผู้ดูแลเด็กวัยปฐมวัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าโปรแกรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เท่ากับ ๘.๗๖ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๒.๔๙ และกลุ่มตัวอย่างหลังเข้าโปรแกรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เท่ากับ ๑๑.๕๗ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๒.๗๑ นำมาคำนวณค่าอิทธิพล (Effect Size) เท่ากับ ๐.๕๖ กำหนดให้ค่าระดับความเชื่อมั่น (Type II error) เท่ากับ ๐.๐๕ อำนาจการกระจายทดสอบ (power analysis) เท่ากับ ๐.๘๐ และนำค่าที่ได้มาคำนวณด้วยโปรแกรม G power ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๒๒ คน และเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ ๒๐.๐ เพื่อป้องกันการไม่สามารถเข้าร่วมงานวิจัยของกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๒๖ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. โปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กอายุ ๑ - ๓ ปีที่ส่งสัยล่าช้าด้านภาษา
๒. แบบประเมินทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประชากรที่ศึกษา

มารดาที่มีบุตรอายุ ๑ - ๓ ปี ที่มารับบริการในคลินิกเด็กดี กลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี สถาบันพัฒนาสุขภาวะเขตเมือง

การคำนวณขนาดตัวอย่าง

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากงานวิจัยของอรุณศรี กัณวเศรษฐ์, พวงทิพย์ ชัยพิบาลสุขดี และสุภาวดี เครือโชติกุล (๒๐๑๘) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลของโปรแกรมการมีส่วนร่วมส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาต่อความรู้และการรับรู้ความสามารถของผู้ดูแลเด็กวัยปฐมวัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าโปรแกรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เท่ากับ ๘.๗๖ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๒.๔๙ และกลุ่มตัวอย่างหลังเข้าโปรแกรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เท่ากับ ๑๑.๕๗ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๒.๗๑ นำมาคำนวณค่าอิทธิพล (Effect Size) เท่ากับ ๐.๕๖ กำหนดให้ค่าระดับความเชื่อมั่น (Type II error) เท่ากับ ๐.๐๕ อำนาจการกระจายทดสอบ (power analysis) เท่ากับ ๐.๘๐ และนำค่าที่ได้มาคำนวณด้วยโปรแกรม G power ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๒๒ คน และเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ ๒๐.๐ เพื่อป้องกันการไม่สามารถเข้าร่วมงานวิจัยของกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๒๖ คน

สถานที่และระยะเวลาดำเนินการ

กลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี สถาบันพัฒนาสุขภาพเขตเมือง
ระยะเวลาดำเนินการ เดือนธันวาคม ๒๕๖๔ - กันยายน ๒๕๖๕

เกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการ (Inclusion Criteria)

โดยกำหนดตามคุณสมบัติ (Inclusion Criteria) ดังต่อไปนี้

๑. มารดาที่มีบุตรเพศชาย หรือหญิง อายุระหว่าง ๑ - ๓ ปี ที่มีภาวะสุขภาพดี
๒. มารดาดูแลบุตรต่อเนื่อง ๖ เดือนขึ้นไป และอาศัยอยู่บ้านเดียวกับบุตร
๓. มารดามีความสามารถในการรับรู้ อ่าน เขียน พูด และเข้าใจภาษาไทย
๔. มารดาเป็นผู้พบบุตรมารับการรักษาที่คลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี
๕. มารดาสามารถเข้าร่วมโปรแกรมฯ ได้ครบ ๓ สัปดาห์
๖. มารดาใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยเล่ม DSPM

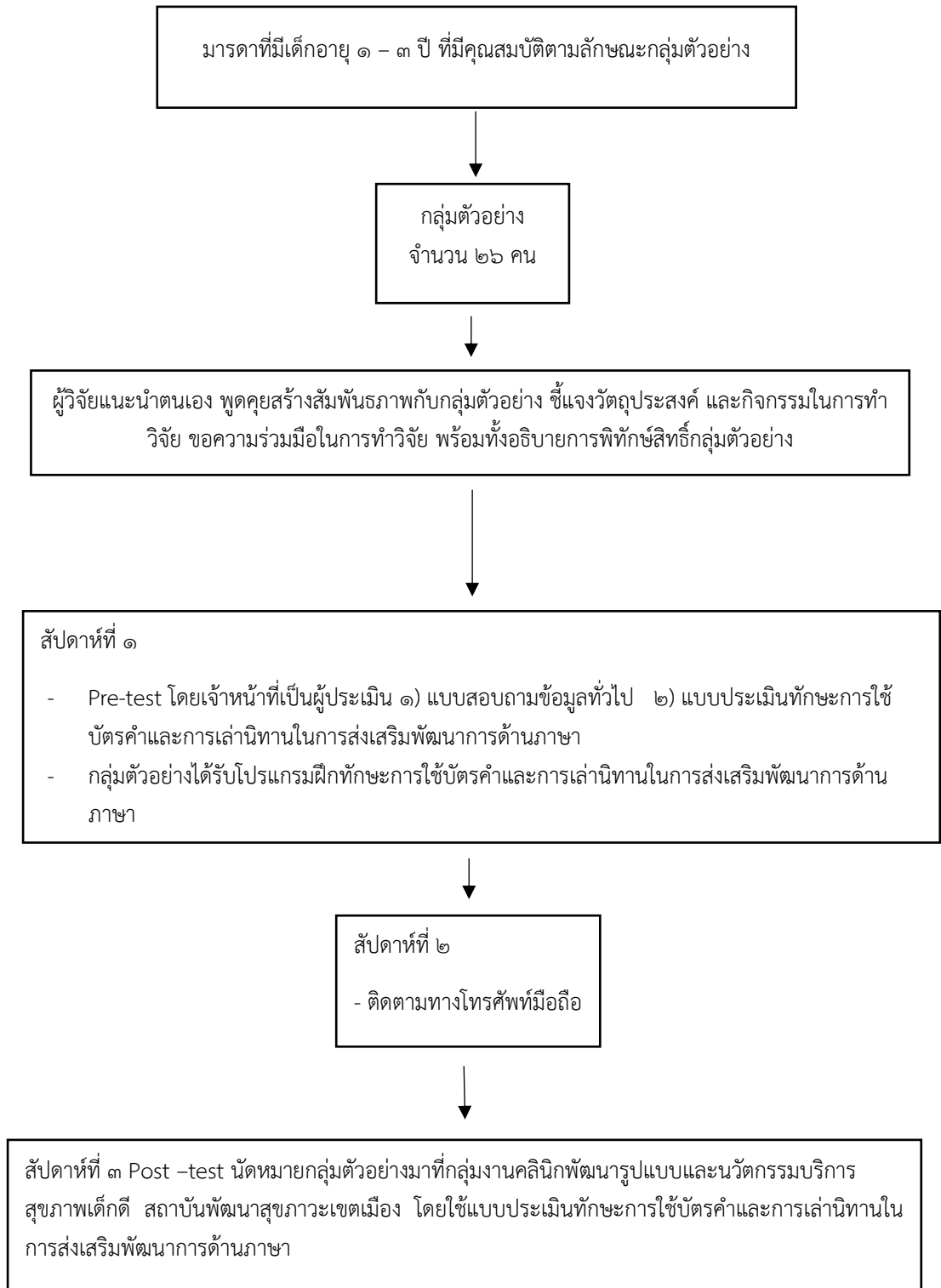
เกณฑ์การแยกอาสาสมัครออกจากโครงการ (Exclusion criteria)

๑. เด็กมีโรคประจำตัว ได้แก่ โรคหัวใจ โรคลมชัก เป็นต้น
๒. เด็กมีปัญหาด้านพันธุกรรม ได้แก่ โรคดาวน์ซินโดรม
๓. เด็กมีปัญหาด้านพฤติกรรม ได้แก่ ออทิสติก สมาธิสั้น

เกณฑ์การให้เลิกจากการศึกษา (Discontinuation criteria)

ไม่สามารถติดต่อกับกลุ่มตัวอย่างได้

๑.๘ วิธีการดำเนินการเก็บข้อมูล

๑.๙ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๒) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test กรณีตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติ และกรณีตรวจสอบการแจกแจงไม่ปกติ ใช้สถิติ Wilconson Signed-Rank test

๒. นิยามปฏิบัติการ

คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย คือ คู่มือเล่ม DSPM

โปรแกรมการฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๑ พุดคุยสร้างสัมพันธภาพ ค้นหาแรงจูงใจ สร้างแรงจูงใจโดยใช้การให้คำแนะนำแบบสั้น BA (Brief advice)

๒ กิจกรรมให้ความรู้แก่มารดาในเรื่องพัฒนาการด้านภาษาและการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาเด็กปฐมวัย การใช้บัตรคำ การเลือกหนังสือนิทานตามช่วงวัย การเล่านิทาน

๓ กิจกรรมการฝึกทักษะการใช้บัตรคำ และ การเล่านิทาน ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๓.๑ การกระทำที่ประสบความสำเร็จด้วยตนเอง กิจกรรมให้ความรู้แก่มารดาในเรื่องพัฒนาการเด็กปฐมวัย การใช้บัตรคำ การเลือกหนังสือนิทานตามช่วงวัย การเล่านิทาน และให้มารดาลงมือฝึกทักษะการใช้บัตรคำ การเลือกนิทานตามช่วงวัย และการเล่านิทาน ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๓.๒ การสังเกตตัวแบบหรือการสังเกตประสบการณ์ของผู้อื่น ให้เจ้าหน้าที่สาธิตการใช้บัตรคำ การเลือกนิทานตามช่วงวัย การเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และมารดาที่มีประสบการณ์ในการใช้บัตรคำและการเล่านิทาน ในการส่งเสริมพัฒนาการ มาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อเป็นการพัฒนาความสามารถต่อทักษะและพฤติกรรมการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๓.๓. การได้รับคำแนะนำหรือชักจูงด้วยคำพูด กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้บัตรคำ การเลือกนิทานตามช่วงวัย และการเล่านิทาน ในการส่งเสริมพัฒนาการบุตรที่เหมาะสมตามวัย ชี้แนะให้เห็นความสำคัญของการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๓.๔. สภาวะทางสรีระและอารมณ์ กิจกรรมชี้แนะให้เห็นความก้าวหน้าความสำเร็จของผู้เลี้ยงดูหลักในการใช้บัตรคำการเลือกนิทานตามช่วงวัย และการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ให้กำลังใจ เสริมแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้มารดาเกิดความมั่นใจในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๔. ประเมินผล หลังเข้าโปรแกรม ๒ สัปดาห์โดยใช้แบบประเมินทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

การให้คำแนะนำแบบสั้น (Brief Advice หรือ BA) ประกอบด้วยกระบวนการ

- ๑.การสร้างสัมพันธภาพด้วยการสนทนา/แสดงความชื่นชม(Affirmation) ในเรื่องสำคัญ สิ่งดีความพยายาม
- ๒.การใช้คำถามสร้างแรงจูงใจ (Ask for Reason) เช่นการถามเกี่ยวกับผลกระทบของพฤติกรรม การถามเกี่ยวกับความพยายามที่ผ่านมา
- ๓.การให้ข้อมูลที่จำเป็น (Advice with Menus) ซึ่งควรสั้นและมีลักษณะที่มีทางเลือก

๑.๑๐ ความสำคัญของการวิจัย

- ๑.) ได้โปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา
- ๒.) มารดามีความสามารถและทักษะในการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการบุตร

บทที่ ๒

เอกสารงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

๒.๑ โปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ แนวคิดทฤษฎีการรับรู้สมรรถนะแห่งตน (Self-efficacy theory) ของแบนดูรา

๒.๑.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องการสร้างแรงจูงใจโดยการให้คำแนะนำแบบสั้น

๒.๒. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

๒.๓. พัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาเด็กปฐมวัย

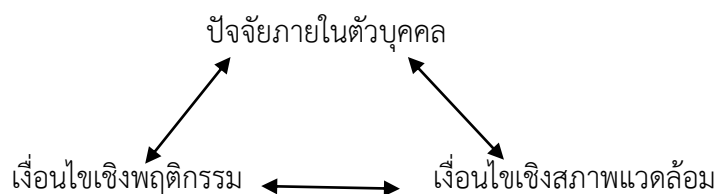
๒.๔. บัตรคำ นิทานและการเล่านิทานตามช่วงวัย

๒.๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ โปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ แนวคิดทฤษฎีการรับรู้สมรรถนะแห่งตน (Self-efficacy theory) ของแบนดูรา

กรอบแนวคิดของแบนดูรา (Bandura, ๑๙๗๗) เสนอว่า กระบวนการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ควรมีลักษณะของการกำหนดอาศัยซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism) ความสัมพันธ์แบบการกำหนดอาศัยซึ่งกันและกันจะเกิดขึ้นระหว่างกันของตัวแปร ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) ปัจจัยภายในตัวบุคคล (Internal Person Factor) อันได้แก่ ความเชื่อ การรับรู้ตนเอง ๒) เงื่อนไขเชิงพฤติกรรม (Behavior Condition) และ ๓) เงื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อม (Environmental Condition) ซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ๓ องค์ประกอบนี้มีลักษณะต่อเนื่องเป็นขั้นตอน เป็นระบบที่เกี่ยวกันไว้ (Interlocking System) โดยแต่ละองค์ประกอบต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ซึ่งอิทธิพลของแต่ละอย่างจะมากหรือน้อยแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสภาพแวดล้อม ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๑

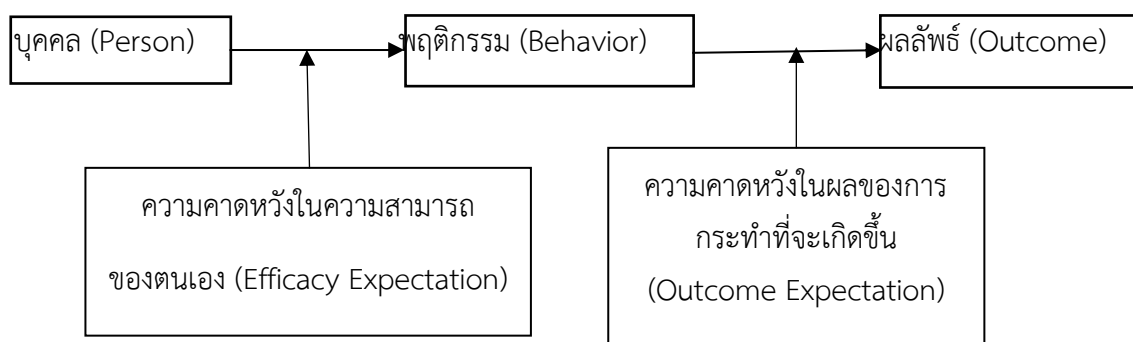

แผนภูมิที่ ๑ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคล เงื่อนไขเชิงพฤติกรรมและเงื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อม

การรับรู้สมรรถนะในตนเอง (Perceived Self-efficacy) เป็นความเชื่อหรือการรับรู้ การตัดสินใจพิจารณาของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะทำการตอบสนองบางอย่างโดยเฉพาะบุคคลสองคนอาจมีความสามารถไม่ต่างกัน แต่อาจแสดงออกในคุณภาพที่แตกต่างกันได้ ถ้าพบว่าคนสองคนนี้มีการรับรู้สมรรถนะใน

ตนเองแตกต่างกัน ในบุคคลเดียวกันก็เช่นกัน ถ้ารับรู้สมรรถนะในตนเองในแต่ละสภาพการณ์แตกต่างกันก็อาจจะแสดงพฤติกรรมออกมาแตกต่างกันได้เช่นกัน แบนดูราเห็นว่าความสามารถของคนเรานั้นไม่ตายตัว หากแต่ยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ ดังนั้น สิ่งที่จะกำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออก จึงขึ้นอยู่กับ การรับรู้สมรรถนะของตนเอง ในสภาวะการณ์นั้นๆ นั่นเอง คือถ้าเรามีความเชื่อว่าเรามีความสามารถ ก็จะแสดงถึงความสามารถนั้นออกมา คนที่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถ จะมีความอดทน อุตสาหะ ไม่ท้อถอยง่าย และจะประสบความสำเร็จในที่สุด (Evans, ๑๙๘๙ อ้างในสมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, ๒๕๓๖)

นอกจากนี้ แบนดูรายังอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังในความสามารถของตนเอง (Efficacy Expectation) และความคาดหวังในผลของการกระทำที่จะเกิดขึ้น (Outcome Expectation) ไว้ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๒

แผนภูมิที่ ๒ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังในความสามารถของตนเองและความคาดหวังในผลของการกระทำที่จะเกิดขึ้น

บุคคลจะกระทำพฤติกรรมใดหรือไม่ขึ้นกับความคาดหวังว่า เมื่อกระทำพฤติกรรมนั้นจะได้ผลตามที่ต้องการหรือไม่ และคาดหวังว่าตนมีความสามารถพอที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ ถ้าบุคคลเรียนรู่ว่าการกระทำนั้นจะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง แต่คาดหวังว่าตนมีความสามารถไม่พอที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นก็ มีแนวโน้มว่าบุคคลจะไม่แสดงพฤติกรรมนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงความผิดหวัง

การรับรู้สมรรถนะในตนเอง (Perceive Self-efficacy) ยังมีผลต่อการกระทำกิจกรรมที่ยุ่งยากซับซ้อนว่าจะกระทำสำเร็จหรือไม่ เนื่องจากมีความมั่นใจว่าตนมีความสามารถเพียงใดจะเป็นตัวชี้ว่าคุณคนจะมีความพยายามทำงานมากน้อยเพียงใด ถ้าบุคคลเชื่อว่าตนไม่มีความสามารถที่จะกระทำกิจกรรมให้สำเร็จได้ ก็จะทำให้เกิดความกลัวและพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำกิจกรรมนั้นๆ แต่ถ้าบุคคลมีความมั่นใจว่าสามารถจะกระทำกิจกรรมนั้นๆได้ จะไม่เกิดความกลัวหรือหวาดหวั่นล่วงหน้าก่อนที่จะแสดงพฤติกรรม และยังทำให้บุคคลเกิดความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ยิ่งมีความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนมาก จะยิ่งมีความพยายามและกระตือรือร้นในการกระทำกิจกรรมนั้นมากขึ้น การที่บุคคลพยายามกระทำกิจกรรมในสถานการณ์ที่ยุ่งยากซับซ้อนได้สำเร็จ และได้รับผลลัพธ์ตามที่คาดหวังไว้ จะเป็นแรงเสริมต่อการรับรู้สมรรถนะในตนเอง ทำให้ความกลัวและวิตกกังวลลด

น้อยลง แต่ถ้าบุคคลเลิกล้มการทำงานโดยง่าย หรือกระทำกิจกรรมไม่สำเร็จ จะทำให้ความคาดหวังในความสามารถของตนต่ำลง และทำให้เกิดความกลัวต่อการทำกิจกรรมนั้นๆมากขึ้น

วิธีการพัฒนาการรับรู้สมรรถนะตนเอง

แบนดูรา (Bandura) ได้เสนอแนะไว้ ๔ วิธี คือ

๑. ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ (Mastery Experience) ซึ่ง Bandura เชื่อว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง เนื่องจากว่าเป็นประสบการณ์โดยตรง ความสำเร็จทำให้เพิ่มความสามารถของตนเอง บุคคลจะเชื่อว่าเขาสามารถที่จะทำได้ ดังนั้น ในการที่จะพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนนั้น จำเป็นที่จะต้องฝึกให้เขามีทักษะเพียงพอที่จะประสบความสำเร็จได้พร้อมๆกับการทำให้เขาเชื่อว่าเขามีความสามารถจะกระทำเช่นนั้น จะทำให้เขาใช้ทักษะที่ได้รับการฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด บุคคลที่รับรู้ว่าคุณมีความสามารถนั้น จะไม่ยอมแพ้อะไรง่ายๆ แต่จะพยายามทำงานต่างๆเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

๒. การใช้ตัวแบบ (Modeling) การที่ได้สังเกตตัวแบบแสดงพฤติกรรมที่มีความซับซ้อน และได้รับผลที่พึงพอใจ ก็จะทำให้ผู้ที่สังเกตฝึกความรู้สึกว่าเขาจะสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ถ้าเขาพยายามจริงและไม่ย่อท้อ ลักษณะของการใช้ตัวแบบที่ส่งผลต่อความรู้สึกว่าเขาจะสามารถที่จะทำได้นั้น ได้แก่ การแก้ปัญหาของบุคคลที่มีความกลัวต่อสิ่งต่างๆ โดยที่ให้ผู้ดูตัวแบบที่มีลักษณะคล้ายกับตนเองก็สามารถทำให้ลดความกลัวต่างๆเหล่านั้นได้ (Kazdin, ๑๙๗๔)

๓. การใช้คำพูดชักจูง (Verbal Persuasion) เป็นการรับเอาคำแนะนำ ชักชวน หรือได้รับคำชื่นชมจากผู้อื่นมาเป็นข้อมูล เพื่อพิจารณาสมรรถนะของตนเอง ทำให้มีความเชื่อว่าตนเองมีสมรรถนะที่จะทำให้สำเร็จได้ ซึ่งเป็นการบอกว่าบุคคลนั้นมีความสามารถซึ่งจะประสบความสำเร็จได้ วิธีการดังกล่าวนี้ค่อนข้างใช้ง่ายและใช้กันทั่วไป ซึ่ง Bandura ได้กล่าวว่า การใช้คำพูดชักจูงนั้นไม่ค่อยได้ผลนักในการที่จะทำให้คนเราสามารถที่จะพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Evans, ๑๙๘๙) ซึ่งถ้าจะให้ได้ผลควรจะใช้ร่วมกับการทำให้บุคคลมีประสบการณ์ของความสำเร็จ ซึ่งอาจจะต้องค่อยๆสร้างความสามารถให้กับบุคคลอย่างค่อยเป็นค่อยไป และให้เกิดความสำเร็จตามลำดับขั้นตอน พร้อมทั้งการใช้คำพูดชักจูงร่วมกัน ก็ย่อมที่จะได้ผลดีในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตน

๔. การกระตุ้นเร้าทางอารมณ์และทางสรีระ (emotional physiological arousal) หมายถึง สภาวะทางร่างกายที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์มีผลต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตน เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล ความปวด จะทำให้บุคคลขาดการรับรู้ในสมรรถนะของตนเองและมักตัดสติใจหลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมนั้น หรือหลีกเลี่ยงการเผชิญกับสถานการณ์นั้น การกระตุ้นที่รุนแรงทำให้การกระทำไม่ค่อยได้ผลดี บุคคลจะคาดหวังความสำเร็จเมื่อเขาไม่ได้อยู่ในสภาพการณ์ที่กระตุ้นด้วยสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ความกลัวก็จะกระตุ้นให้เกิดความกลัวมากขึ้น บุคคลก็จะเกิดประสบการณ์ของความล้มเหลว อันจะทำให้การรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนต่ำลง การแก้ไขความรู้สึกหวาดหวั่น วิตกกังวลอาจแก้โดยการสนับสนุนให้คุ้นเคยกับสถานการณ์อื่นๆมากขึ้นทีละน้อย

๒.๑.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องการสร้างแรงจูงใจโดยการให้คำแนะนำแบบสั้น

การให้คำปรึกษาและสนทนาสร้างแรงจูงใจ

การให้คำปรึกษา หมายถึงการสื่อสารสองทางระหว่างผู้ให้การปรึกษาและผู้รับการปรึกษา โดยอาศัยสัมพันธภาพและทักษะต่างๆ เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความเข้าใจในปัญหาและสามารถหาทางออกอย่างสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง “สนทนาฉันท์มิตร แนะนำทางเลือกโดยไม่บังคับ”

Motivational Interviewing (MI) คือ การสนทนาแบบสร้างแรงจูงใจ “การสนทนา (สื่อสารสองทาง) เพื่อ สร้างแรงจูงใจ” ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งเป็นการสนทนาแบบฉันท์มิตรมากกว่าการชี้แนะ เพื่อให้ส่งเสริมสนับสนุนการมีพฤติกรรมสุขภาพ และพาผู้ป่วยก้าวข้ามความลังเลไปสู่การปฏิบัติ

หัวใจหลักของ Motivational Interviewing (MI) มีดังนี้

- ๑.ร่วมมือ ร่วมเดินทาง ไม่ใช่เผชิญหน้าหรือเป็นฝ่ายตรงข้าม Collaboration vs Confrontation
- ๒.ดึงความต้องการออกมา ไม่ใช่ใส่ความคิดของผู้รักษาเข้าไป Evocation vs Imposing
- ๓.ให้ความเป็นใหญ่ (คิด/เลือก/วางแผน) ไม่ใช่การบีบบังคับ Autonomy vs Authority

BRIEF ADVICE (การให้คำแนะนำแบบสั้น)

ความหมาย คือการให้ข้อมูล เชิงปรึกษา โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจ ซึ่งแรงจูงใจนี้จะผลักดันให้ผู้รับคำแนะนำตัดสินใจปฏิบัติตามข้อมูลความรู้ที่ได้รับ การให้คำแนะนำแบบสั้นนี้ใช้เวลาประมาณ ๕ - ๑๐ นาทีสามารถทำได้ในห้องฉุกเฉิน/แผนกผู้ป่วยนอก/ห้องส่องกล้อง Gastroฯฯ และสามารถทำพร้อมกับการเยี่ยมบ้าน เหมาะกับผู้ที่ยังขาดแรงจูงใจ การให้Brief Advice หลายครั้งจะมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จำเป็นรายบุคคลแต่ก็สามารถดำเนินการในรูปแบบ Small Group ได้แต่จุดสำคัญการเลือกถามเรื่อง “สิ่งสำคัญในชีวิต” ควรเลือกเพียง ๑ - ๒ คนในกลุ่มเท่านั้น กลุ่มจะเกิดการคิดตามเองแม้ว่าจะฟังเรื่องเกี่ยวกับการงานของคนอื่นก็สามารถทำให้เชื่อมโยงเรื่องตนได้โดยธรรมชาติเมื่อเกิดแรงจูงใจแล้วสมาชิกในกลุ่มก็จะมีความพร้อมมากขึ้นในการรับฟังข้อมูล

ประสิทธิผลของการให้คำแนะนำแบบสั้นนั้นเห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีนักดื่มซึ่งใช้บริการที่ห้องฉุกเฉินโดยพบว่านักดื่มที่ได้คำแนะนำแบบสั้นไปจะมีการลดปริมาณการดื่มลงไปถึง ๒๗ เปอร์เซ็นต์ และพบว่ายิ่งให้คำแนะนำแบบสั้นนี้ซ้ำอีก (ซึ่งอาจเป็นการกระตุ้นเตือนหลังจากการให้คำแนะนำครั้งแรกผ่านไป) ก็จะทำให้ประสิทธิผลยิ่งดีขึ้น นอกจากนี้เรื่องการดื่มสุราแล้วการให้คำแนะนำแบบสั้นยังถูกใช้ในการให้ข้อมูลแก่ผู้ที่มีความเสี่ยงด้านสุขภาพ โดยเป็นรูปแบบหนึ่งของ Life Style Intervention

ขั้นตอน BRIEF ADVICE (การให้คำแนะนำแบบสั้น)

๑.การสร้างสัมพันธภาพด้วยการสนทนา/แสดงความชื่นชม (Affirmation) ในเรื่องสำคัญ สิ่งดีความพยายาม

๒.การใช้คำถามสร้างแรงจูงใจ (Ask for Reason) เช่นการถามเกี่ยวกับผลกระทบของพฤติกรรม การถามเกี่ยวกับความพยายามที่ผ่านมา

๓. การให้ข้อมูลที่จำเป็น (Advice with Menus) ซึ่งควรสั้นและมีลักษณะที่มีทางเลือก

๒.๒. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)

คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual) เป็นคู่มือที่ใช้ในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

คู่มือ DSPM เล่มนี้ได้ถูกผลิตขึ้นมาจากการรวมตัวของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนี้ โดยปรับแนวคิดใหม่ให้พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้เฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการของลูกเอง ส่วนเจ้าหน้าที่จะทำการประเมินและคัดกรองพัฒนาการ เมื่อเด็กอายุ ๙, ๑๘, ๓๐, ๔๒ และ ๖๐ เดือน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ กระทรวงสาธารณสุขใช้คู่มือนี้เป็นเครื่องมือสำคัญใน “โครงการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘” ล่าสุดจากการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย (อายุ ๐ - ๕ ปี) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๗ พบว่า เด็กอายุ ๐ - ๒ ปี มีพัฒนาการล่าช้า ๒๒ % และเด็กอายุ ๓ - ๕ ปี มีพัฒนาการล่าช้า ๓๔ % ปัจจัยสำคัญคือความล่าช้าทางด้านภาษา ส่งผลให้การเรียนไม่มีประสิทธิภาพ เด็กไทย ป.๔ - ป.๖ ประมาณ ๑๐ - ๑๕ % จึงอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้และคิดไม่เป็น และอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ได้ผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพด้อยกว่าที่ควร เด็กอายุ ๓ - ๕ ปี ส่วนใหญ่อยู่ในศูนย์เด็กเล็กที่พ่อแม่เอาไปฝากเลี้ยง ผู้ดูแลเด็กได้รับค่าตอบแทนและภาษาที่ ๒ ไม่ได้รับการเอาใจใส่ ที่น่าเป็นห่วงยิ่งกว่าคือยังมีเด็กอีกหลายคนไม่มีโอกาสได้เข้าไปอยู่ในศูนย์เด็กเล็ก โดยเฉพาะเด็กที่ถูกพ่อแม่ทิ้งให้ปู่ย่า ตา ยาย เลี้ยงดูอย่างขาดความรู้ สอดคล้องกับหลักฐานที่ระบุว่าพัฒนาการล่าช้าส่วนใหญ่เป็นผลกระทบจากความเครียดรุนแรง (Toxic Stress) ที่เกิดจากการที่เด็กถูกทอดทิ้งหรือทำร้ายร่างกาย การลงทุนของท้องถิ่นและรัฐบาลเพื่อป้องกันแก้ไขสาเหตุและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับการพิสูจน์แล้วว่า มีผลดีต่อการสร้างคนที่มีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติอย่างมาก การฝึกสอนให้เด็กมีความรู้ (what you know) อย่างเดียวไม่พอ เด็กต้องมีความเฉลียวฉลาด (Executive Function) ด้วย EF = The ability to use what you know คู่มือ DSPM นี้จึงมีการฝึกทักษะ EF เพื่อให้เด็กมีการจำและใช้ข้อมูลอย่างเหมาะสม รู้จักรอและให้เกียรติผู้อื่นโดยคิดก่อนทำและปรับการกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปได้ การใช้ภาษาที่ ๒ ทั้งที่บ้านและศูนย์เด็กเล็กเป็นการกระตุ้นการทำงานของสมองอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียน เป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพ ทำงานเพื่อส่วนรวมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดีมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างความเจริญให้ประเทศชาติ

หลักการใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

๑. คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ; DSPM (เล่มขาว) ใช้สำหรับประเมินพัฒนาการเด็ก ในช่วงอายุน้อยกว่า ๒ ปี คือ เด็กที่คลินิกสุขภาพเด็กดี (Well Child Clinic) และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนช่วงอายุมากกว่า ๒ ปี ใช้สำหรับเด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาล ทั้งนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่หน่วยบริการตั้งแต่ปฐมภูมิ (รพ.สต./รพช./รพท./รพศ.) จะประเมินพัฒนาการเด็กด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ; DSPM (เล่มขาว) ในช่องวิธีประเมิน

- กรณีมีพัฒนาการสมวัย แนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งเสริมพัฒนาการตามวัย ตามช่วงวิธีฝึกทักษะ ในช่วงอายุต่อไป

• กรณีมีพัฒนาการไม่สมวัย แนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ฝึกทักษะเด็กเรื่องนั้นบ่อย ๆ เป็นเวลา ๑ เดือน แล้วนัดให้มาพบผู้ประเมิน

๒. หลังจาก ๑ เดือน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่หน่วยบริการตั้งแต่ปฐมภูมิ (รพ.สต./รพช./รพท./รพศ.) ประเมินพัฒนาการเด็กซ้ำ ด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ; DSPM (เล่มขาว) ในช่องวิธีประเมินโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ของทักษะที่ไม่ผ่าน และทักษะอื่น ๆ ตามช่วงอายุ

• หากเด็กผ่านทักษะที่เคยล่าช้าและทักษะอื่น ๆ ตามช่วงอายุ แสดงว่ามีพัฒนาการสมวัย ให้เฝ้าระวังพัฒนาการตามวัยต่อเนื่องตามปกติ

• หากเด็กผ่านทักษะที่เคยล่าช้า แต่พบทักษะอื่นมีพัฒนาการไม่สมวัยผู้ประเมินแนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองฝึกพัฒนาเด็กในเรื่องนั้นบ่อย ๆ เป็นเวลา ๑ เดือน แล้วนัดให้มาพบผู้ประเมิน

• หากเด็กยังไม่ผ่านทักษะที่เคยล่าช้า ให้ส่งต่อไปยังหน่วยบริการทุติยภูมิ ที่มีแพทย์ หรือกุมารแพทย์ (รพช./รพท./รพศ./รพ.จิตเวช) ที่มีคลินิกกระตุ้นพัฒนาการ

๓. หน่วยบริการทุติยภูมิ ที่มีแพทย์ หรือกุมารแพทย์ (รพช./รพท./รพศ./รพ.จิตเวช) ที่มีคลินิกกระตุ้นพัฒนาการ ใช้คู่มือประเมินเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการ(TEDA๔1) โดยบุคลากรที่ผ่านการอบรม โดยใช้โปรแกรมกระตุ้นพัฒนาการของสถานบริการเป็นระยะเวลา ๓ เดือน

๔. หลังจาก ๓ เดือน สถานบริการที่มีคลินิกกระตุ้นพัฒนาการ ประเมินพัฒนาการซ้ำด้วยคู่มือประเมินเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่มีปัญหาพัฒนาการ (TEDA๔1) โดยบุคลากรที่ผ่านการอบรม

• กรณีเด็กพัฒนาการสมวัย ให้ส่งเสริมพัฒนาการตามวัย ในระบบปกติ

• กรณีเด็กมีพัฒนาการไม่สมวัย หรือมีปัญหาซ้ำซ้อน ส่งต่อหน่วยบริการทุติยภูมิ ที่มีแพทย์ หรือกุมารแพทย์ (รพช./รพท./รพศ./รพ.จิตเวช)

๕. สำหรับเด็กที่มีพัฒนาการไม่สมวัย หน่วยบริการที่มีแพทย์ กุมารแพทย์ หรือหน่วยบริการตาม Service Plan ของแต่ละเขตบริการสุขภาพ ประเมินพัฒนาการด้วยคู่มือประเมินและแก้ไข / ฟันฟูพัฒนาการเด็กวัยแรกเกิด – ๕ ปี

เด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ ๕ ปี ๑๑ เดือน ๒๙ วัน

Gross motor (GM) หมายถึง พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว

Fine Motor (FM) หมายถึง พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา

Receptive Language (RL) หมายถึง พัฒนาการด้านการเข้าใจภาษา

Expressive Language (EL) หมายถึง พัฒนาการด้านการใช้ภาษา

Personal and Social (PS) หมายถึง พัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม

EF: Executive Functions of the Brain ทักษะที่เป็นแกนหลัก ๓ อย่างในวัยเด็กปฐมวัย หมายถึง การทำงานขั้นสูงของสมองที่ช่วยให้นำเอาความรู้ไปวิเคราะห์สังเคราะห์ และตัดสินใจในการปฏิบัติ เป็นความสามารถของสมองที่พัฒนาได้อย่างรวดเร็วในช่วงปฐมวัย และเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในสังคมการศึกษา และการทำงาน ซึ่งในช่วงปฐมวัยประกอบด้วยทักษะสำคัญ ๓ อย่าง ดังนี้

๑. Working Memory : ทักษะความจำที่นำข้อมูลมาใช้งาน
๒. Inhibitory Control/Self-Regulation : ทักษะการยับยั้งชั่งใจและควบคุมตนเอง
๓. Cognitive Flexibility: ทักษะการคิดและปรับการกระทำอย่างยืดหยุ่น

การใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

ผู้ใช้ต้องทำความเข้าใจปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันจึงจะทำให้ผลการประเมินมีความถูกต้องน่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพโดยมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่

๑. ขั้นตอนการเตรียมความพร้อม

๑.๑ การเตรียมตัวผู้ประเมินและส่งเสริมพัฒนาการ : ศึกษาทบทวนความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย ความสำคัญของการประเมินและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในประเทศไทย สถานการณ์ของเด็กและภูมิหลังครอบครัวในเขตความรับผิดชอบ จำเป็นจะต้องศึกษาเอกสารคู่มือเฝ้าระวังฯ ตั้งแต่ คำนำ ความนำ แผนผัง คำอธิบายแผนผังแนวทางการใช้คู่มือฯ ๔ ขั้นตอน การใช้ทักษะ วิธีการเฝ้าระวัง วิธีการประเมิน เกณฑ์การตัดสินใจ และรายละเอียดของอุปกรณ์ การใช้อุปกรณ์ และควรเตรียมคำพูดที่จะใช้ในข้อคำถามไว้ล่วงหน้า ในกรณีที่ต้องใช้คำสั่ง เพื่อความรวดเร็ว ทดลองทำหรือฝึกก่อนการประเมินจริง เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและมีความมั่นใจก่อนปฏิบัติจริง ซึ่งรวมถึงแนวทางการแนะนำส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยพ่อแม่ ผู้ปกครองด้วย

๑.๒ การเตรียมอุปกรณ์

- จัดเตรียมและตรวจสอบอุปกรณ์ให้ครบตามหมวดหมู่และเรียงตามลำดับการใช้ก่อนหลัง
- อุปกรณ์เปิดใช้ครั้งละ ๑ ชุด ใช้เสร็จแล้วเก็บทันที แล้วจึงเปิดชุดใหม่ เพื่อความสะดวกในการจัดเก็บและให้เด็กมีสมาธิหรือสนใจในอุปกรณ์เฉพาะที่ต้องการจะใช้ประเมินเท่านั้น
- เมื่อประเมินเด็กในห้องที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่าง ผู้ประเมินสามารถดัดแปลงใช้วัสดุในห้องที่มีทดแทนได้อย่างเหมาะสมในการประเมินเด็ก
- ต้องทำความสะอาดอุปกรณ์และตรวจสอบความปลอดภัยของอุปกรณ์หลังนำไปใช้ทุกครั้ง

๑.๓ การเตรียมสถานที่สำหรับประเมินพัฒนาการเด็ก: ควรเป็นห้องหรือมุมที่เป็นสัดส่วน ไม่คับแคบเกินไป อากาศถ่ายเทสะดวก เพื่อให้เด็กรู้สึกสบาย ไม่หงุดหงิดและให้ความร่วมมือในการประเมิน ไม่มีสิ่งอื่นที่กระตุ้นหรือรบกวนความสนใจของเด็ก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ รูปหรือวัตถุที่มีสีสันฉูดฉาด ควรเป็นห้องที่ไม่มีเสียงดังรบกวน หรือมีคนอื่นผ่านไปมา พื้นห้องสะอาด ปลอดภัย ไม่ลื่น ไม่มีสิ่งของที่ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในห้อง อุปกรณ์ต่าง

ๆ ภายในห้องต้องมีความปลอดภัย ไม่แหลมคม ไม่มีเหลี่ยมหรือมุมที่อาจก่อให้เกิดอันตราย ควรมีการจัดเบาะ โต๊ะ หรือ เก้าอี้ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประเณินในแต่ละช่วงวัยให้เหมาะสม

๑.๔ การเตรียมเด็ก : เด็กต้องไม่ป่วยทางกาย ไม่หิว ไม่ง่วง อึดเกินไป หรือหงุดหงิด งอแง เนื่องจากจะทำให้เด็กไม่ให้ความร่วมมือในการประเณิน พาเด็กเข้าห้องน้ำซับถ่ายให้เรียบร้อยก่อนการประเณิน เพื่อไม่ให้ขาดความต่อเนื่องในการประเณิน ให้เด็กเล่น พูดคุย ทำความคุ้นเคยกับผู้ประเณิน และอุปกรณ์บางส่วน

๒. ขั้นตอนการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ประเณินกับเด็กและพ่อแม่ ผู้ปกครอง : เด็กแต่ละวัยจะมีพัฒนาการทางร่างกาย ความคิดและอารมณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้ประเณินควรสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเด็กก่อนที่จะทำการประเณินพัฒนาการ โดยแบ่งตามช่วงอายุได้ดังนี้

๒.๑ ช่วงวัยแรกเกิด - ๙ เดือน

๒.๑.๑ ผู้ประเณินยิ้มแย้มแจ่มใส พูดคุย ทักทายกับพ่อแม่ ผู้ปกครองก่อน แล้วจึงพูดคุย เล่นเสียงกับเด็กด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล

๒.๑.๒ ถ้าเด็กร้องไห้ ให้พ่อแม่ ผู้ปกครองอุ้มปลอบให้เด็กสงบจึงเริ่มประเณิน

๒.๑.๓ ช่วงอายุ ๖ - ๙ เดือน เด็กเริ่มมีความกังวล เมื่อพบคนแปลกหน้า ควรให้เวลากับเด็กทำ ความคุ้นเคยก่อนประเณิน

๒.๒ ช่วงอายุ ๑๐ เดือน - ๒ ปี

๒.๒.๑ ผู้ประเณินควรเริ่มด้วยการพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน พฤติกรรม และพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เวลาเด็กปรับตัวคุ้นเคยกับผู้ประเณินและได้สังเกตพฤติกรรมเด็ก

๒.๒.๒ เมื่อเด็กเริ่มสนใจและคุ้นเคยกับผู้ประเณินให้พูดคุยกับเด็กด้วยน้ำเสียงนุ่มนวลและนำ อุปกรณ์ประเณินพัฒนาการบางส่วนชวนให้เด็กเล่นหรืออาจสาธิตให้เด็กดู

๒.๒.๓ หากเด็กร้องไห้ไม่ให้ความร่วมมือ ผู้ประเณินควรเปลี่ยนไปประเณินข้อทักษะที่ใช้การสังเกต หรือสอบถามจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ก่อนแล้วจึงกลับมาทำเมื่อเด็กพร้อม

๒.๓ ช่วงอายุ ๓ - ๕ ปี

๒.๓.๑ ช่วงวัยนี้เด็กสามารถสื่อสารโต้ตอบและทำตามคำสั่งได้ดี ดังนั้นผู้ประเณินสามารถที่จะพูดคุยกับเด็กได้โดยตรง

๒.๓.๒ การพูดคุยกับเด็กควรใช้น้ำเสียงนุ่มนวล ระดับเสียงปกติ แต่เมื่อเด็กเริ่มคุ้นเคยกับผู้ประเณินแล้วควรปรับสีหน้าและน้ำเสียงให้ดูน่าสนใจ เช่น พูดเสียงสูงต่ำ เพื่อสร้างความสนใจ หรือทำสีหน้าตึงตื้น ให้ชัดเจนขึ้น เพื่อให้เด็กมีความสนใจในกิจกรรมที่จะเริ่มประเณิน โดยคำพูดที่เหมาะสมในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับเด็กวัยนี้ ได้แก่ การชวนคุยทั่ว ๆ ไป หรือการชม เช่น

- ผมเปียหนูสวยจังเลย ใครเป็นคนถักให้หนูคะ

- วันนี้ใครเป็นคนมาส่งหนูที่โรงเรียนคะ
- วันนี้หนูกินข้าวกับอะไรเอ่ย เป็นต้น

๒.๓.๓ เมื่อเด็กให้ความร่วมมือในการประเมินหรือสามารถเริ่มประเมินได้ ควรพูดชมเชยเด็กทุกครั้ง

๒.๔ ผู้ประเมินแนะนำตัวเอง “ชื่อเป็น วันนี้ประเมินพัฒนาการน้อง ระยะเวลาที่ใช้ทั้งหมดประมาณ ๑๐ - ๒๐ นาที จะทำโดยสังเกตถามจากผู้ปกครองและให้เด็กเล่นเกมหรืออุปกรณ์ที่เตรียมมาให้เด็กเล่นในขณะที่กำลังประเมินเด็ก ผู้ปกครองอยู่กับเด็กได้ตลอดเวลา แต่ไม่ต้องช่วยเด็กทำกิจกรรม บอก แนะนำ หรือทำแทนเด็กเพราะจะทำให้ผลการประเมินไม่ตรงกับความเป็นจริง ถ้าเด็กและผู้ปกครองพร้อมแล้วเราจะเริ่มกันเลยนะคะ”

๓. ขั้นตอนการประเมิน คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยฉบับนี้อธิบายข้อประเมิน DSPM ให้ชัดเจนรวมจำนวน ๔๒ ข้อ ประกอบด้วย

๑. วิธีการประเมินให้ชัดเจน (เป็นข้อซ้ำกับข้อที่อธิบายเนื้อหาส่งเสริม EF (Executive Function) จำนวน ๒๐ ข้อ) จำนวน ๓๒ ข้อ

๒. วิธีส่งเสริมพัฒนาการและฝึกทักษะ EF (Executive Function) () จำนวน ๓๐ ข้อ

๓.๑. สอบถามวันเดือนปีเกิดเด็กจากผู้ปกครองแล้วคำนวณอายุเด็ก

วิธีการคำนวณ : เริ่มจาก วัน เดือน และปีที่ทำการประเมินเป็นตัวตั้ง วัน เดือน และปีเกิดเด็กเป็นตัวลบ ถ้าวันตัวตั้งจำนวนน้อยกว่าให้ยืมที่เดือนมา ๑ เดือน (๓๐ วัน) ถ้าตัวตั้งเดือนน้อยกว่าตัวลบให้ยืมที่ปี ๑ ปี (๑๒ เดือน)

ตัวอย่าง

	ปี	เดือน	วัน
วันที่ทำการประเมิน	๒๕๕๖	๓	๕
วัน เดือน ปีเกิด	๒๕๕๑	๘	๑๐
เด็กอายุ	๕	๖	๒๕

๓.๒ เริ่มประเมินพัฒนาการจากด้านใดก่อนก็ได้ที่ตรงกับช่วงอายุจริงของเด็ก

๓.๒.๑ ใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่อง ผ่าน เมื่อเด็กประเมินผ่าน

๓.๒.๒ ในกรณีที่เด็กประเมินไม่ผ่าน ให้ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ไม่ผ่าน

๓.๒.๓ ในช่วงอายุใดที่มีข้อประเมิน ๒ หรือ ๓ ข้อ หากเด็กไม่ผ่านข้อใดข้อหนึ่งให้ถือว่าไม่ผ่านในช่วงอายุนั้น

๓.๓ ในกรณีที่มีการประเมินเพื่อติดตามพัฒนาการในครั้งต่อไป ให้เริ่มต้นประเมินข้อที่เด็กประเมินไม่ผ่าน ในครั้งที่ผ่านมา

หมายเหตุ :

-เมื่อประเมินเด็กในท้องถิ่นที่ใช้ภาษาหรือวัฒนธรรมที่แตกต่าง ผู้ประเมินจะต้องทำความเข้าใจ ใช้คำพูด และ/หรือ วัสดุทดแทนที่เหมาะสมในการประเมินเด็ก

-ข้อทดสอบทุกข้อได้มีการทดสอบเพื่อหาค่าเฉลี่ยความสามารถของเด็กไทยอย่างน้อยร้อยละ ๗๕ สามารถทำได้

-ข้อทดสอบที่มีเกณฑ์ผ่านเป็นจำนวนครั้ง เช่น อย่างน้อย ๑ ใน ๓ ครั้ง หมายถึง ให้โอกาสเด็กได้ทดสอบ ๓ ครั้ง หากผ่านแล้วครั้งต่อไปไม่ต้องทดสอบ

๔. ขั้นตอนสรุป: เมื่อประเมินพัฒนาการเด็กเสร็จแล้วทุกครั้ง ผู้ประเมินจะต้องสรุปผลการประเมินและให้ข้อมูลแก่พ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก ดังนี้

๔.๑ กรณีประเมินแล้วพบว่าสมวัยให้แนะนำพ่อแม่ผู้ปกครองส่งเสริมพัฒนาการเด็กในช่วงอายุต่อไปตามคู่มือฯ

๔.๒ กรณีที่เด็กประเมินแล้วพบว่าไม่สมวัย ผู้ประเมินให้คำแนะนำพ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามคู่มือฯ ในข้อทักษะที่เด็กไม่ผ่านการประเมินบ่อย ๆ หลังจากนั้นอีก ๑ เดือน กลับมาประเมินซ้ำ

๔.๓ กรณีประเมินซ้ำ หลังจากการกระตุ้นแล้วยังไม่สมวัย ต้องให้ข้อมูลแก่พ่อแม่ ผู้ปกครองเด็กในการส่งต่อเพื่อตรวจและวินิจฉัยเพิ่มเติมที่โรงพยาบาล (รพช./รพท./รพศ./รพ.จิตเวช) พร้อมใบส่งตัว

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง

กุญแจสู่ความสำเร็จ

- รักลูกแสดงออกอย่างสม่ำเสมอในการดูแลเด็กทุก ๆ วันตั้งแต่การกิน นอน เล่น ออกกำลังกาย และเรียนรู้ที่เหมาะสมถูกสุขอนามัยและปลอดภัย
- ไม่เปรียบเทียบกันระหว่างเด็ก เพราะเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน
- การเรียนรู้ของเด็กเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปและต่อเนื่อง
- เด็กเรียนรู้ผ่านการฟัง การดู การจับต้อง การเล่น การทำตามแบบอย่าง และลองทำ พ่อแม่ ผู้ปกครองจึงควรคุยกับลูกตั้งแต่วัยทารก เล่น เล่าเรื่องสิ่งที่กำลังทำกับเด็ก เล่านิทาน อ่านหนังสือให้ฟัง ชี้ชวนดูสิ่งต่างๆ รอบตัว ดูรูป การมีกิจกรรมศิลปะและดนตรี กิจกรรมในบ้าน และประสบการณ์ตรงอื่น ๆ
- พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องฟังเด็ก ส่งเสริมให้เด็กถามและสังเกต ชี้ชวนกันสนทนาและให้เด็กมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น
- ไม่ใช้วิธีบังคับฝืนใจ ไม่กดดันหรือเร่งรัดเด็ก ไม่ก้าวร้าวหรือทำร้ายเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ และวาจา

- เด็กต้องได้รับโอกาสฝึกการมีวินัยในตนเอง เช่น การกิน การนอนเป็นเวลา การเก็บของเล่น การทิ้งขยะในที่ทิ้งขยะ การล้างมือ การไม่แย่งของคนอื่น การไม่ทุบตีทำร้าย คนอื่น เป็นต้น

- โทรทัศน์หรือสื่อทำนองเดียวกันอาจขัดขวางพัฒนาการรอบด้านของเด็กอายุต่ำกว่า ๒ ปี และรบกวนการนอนหลับของเด็ก

- พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องเป็นตัวอย่างพฤติกรรมที่ดีสำหรับเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกทำ และควรชี้แจงเมื่อเด็กทำผิดพลาด เปลี่ยนเป็นให้กำลังใจ เมื่อเด็กพยายามทำสิ่งที่พึงปรารถนา และชมเชย เมื่อเด็กทำได้ เด็กจะค่อย ๆ รู้จักใช้เหตุผลและรักษาคำพูดตามแบบที่พ่อแม่ปฏิบัติ

ข้อควรคำนึงในการฝึกทักษะเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

การฝึกทักษะเด็กมีเป้าหมายส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้ก้าวหน้าเป็นไปตามวัย สามารถใช้ในชีวิตจริงและในสภาพแวดล้อมจริง โดยควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- คำพูดที่ใช้ควรง่าย สั้น ชัดเจน และคงเส้นคงวา
- ให้ความเวลาเด็กปฏิบัติตาม ๓ - ๕ วินาที ถ้าเด็กยังไม่ได้ทำ ให้พูดซ้ำ (ข้อความเหมือนเดิม) พร้อมให้การช่วยเหลือเด็กทำงานเสร็จ

- ให้ความช่วยเหลือเด็กเท่าที่จำเป็น ลดการช่วยเหลือลงเมื่อเด็กทำได้ ซึ่งอาจช่วยเหลือโดย

- ทางกาย : จับมือทำ ตะขอคอกกระตุ้น

- ทางวาจา : บอกให้เด็กลองทำดู หากจำเป็นอาจจะบอกให้เด็กทราบบทวิธี ทีละขั้น

- ทางท่าทาง : ชี้ ผงกศีรษะ สายหน้า ขัดขวางไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ เช่น เมื่อบอกให้เด็กชี้แปรงสีฟัน แต่เด็กจะชี้แก้วน้ำ ให้ใช้มือปิดแก้วน้ำ เพื่อให้เด็กรู้ว่าจะต้องชี้แปรงสีฟัน

เมื่อเด็กเกิดการเรียนรู้แล้ว ให้เปลี่ยนข้อความแบบต่าง ๆ แต่มีความหมายเหมือนกัน เพื่อให้เด็กรู้จักสิ่งที่แตกต่างกัน การให้แรงเสริมควรให้ทันทีเมื่อเด็กทำได้ถูกต้องไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเพื่อให้เด็กทำได้หรือเด็กทำได้เอง เช่น ชมเชย ยิ้ม ประบมือ สัมผัส ให้ขนม แต่ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

๑. แรงเสริมควรเหมาะสมกับวัย เป็นสิ่งที่เด็กชอบแต่ละคนไม่เหมือนกัน

๒. ควรให้แรงเสริมบ่อย ๆ เมื่อต้องการให้เกิดทักษะหรือพฤติกรรมใหม่

๓. การลดแรงเสริมลงเมื่อเด็กทำได้ สังเกตว่าเด็กมีความพอใจรู้สึกดีในสิ่งที่ตนทำได้ จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยแรงเสริมจากภายนอก

๔. การให้รางวัล เช่น การแสดงความเอาใจใส่ ยิ้ม กอด ประบมือให้หรือให้ของ เมื่อเด็กตั้งใจหรือทำสำเร็จจะเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กในระยะยาว ต่างกับการให้สินบนและการขู่ขู่บังคับให้ทำ

๒.๓. พัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

แนวคิดเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย คือ เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง ๕ปี๑๑ เดือน ๒๙ วัน โดยธรรมชาติของเด็กปฐมวัยนั้นเป็นสิ่งที่มีความเป็นอยู่ในตัวเด็กติดตัวเด็กมาตั้งแต่ปฏิสนธิเป็นทารกและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เมื่อพิจารณาตามธรรมชาติของเด็ก ซึ่งมีพัฒนาการด้านความเจริญเติบโต วุฒิภาวะ การเรียนรู้และความต้องการต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่วงอายุและพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก ซึ่งวัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุแปดปีหรือเด็กปฐมวัย เป็นช่วงระยะที่สำคัญที่สุดของพัฒนาการทุกด้านทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์จิตใจ สังคมและบุคลิกภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย เป็นวัยที่จะก้าวเข้าสู่การพัฒนาของชีวิต เด็กจะเริ่มพัฒนาลักษณะความเป็นตัวของตัวเอง

ตัวเอง ให้ความสนใจในสิ่งรอบตัว ดังนั้น ผู้ปกครองหรือผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลเด็กรายนี้ จึงควรเข้าใจ และยอมรับถึงลักษณะเฉพาะวัยอย่างถูกต้องเพื่อเป็นการสนับสนุน และสามารถดูแลเด็กรายนี้ได้เหมาะสมซึ่งการเปลี่ยนแปลงของเซลล์ของร่างกายจากลักษณะทั่วไปหรือง่ายๆ ไปสู่ลักษณะเฉพาะที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในขนาด และการทำหน้าที่ และพัฒนาการก็เป็นการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของระบบต่างๆ ของร่างกายอย่างมีทิศทาง มีระเบียบ แบบแผนสืบเนื่องกัน รวมทั้งด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพเกิดความเพิ่มพูนทักษะ และความสามารถใหม่ๆ อันเนื่องจากการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมาย หรือเกิดขึ้นจากประสบการณ์ของบุคคล และประสบการณ์ของเด็กนั้นย่อมมาจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว โดยเฉพาะจากบิดามารดา ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมแรกที่สำคัญที่สุดที่จะสร้างประสบการณ์ให้แก่เด็ก นับตั้งแต่แรกเกิดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อันเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการที่ดีและเหมาะสมต่อไปทฤษฎีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับของมนุษย์ สำหรับทฤษฎีพัฒนาการผู้เขียนขอเสนอ ดังนี้

๑. พัฒนาการความต้องการทางเพศและบุคลิกภาพของฟรอยด์ (Freud's Psychosexual and Personality Development) ซิกมันด์ฟรอยด์(Sigmund Freud) ผู้นำกลุ่มจิตวิเคราะห์ที่ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีทางพัฒนาการไว้ว่าพัฒนาการความต้องการทางเพศและบุคลิกภาพของบุคคล ต้องอาศัยการพัฒนาที่ต่อเนื่องอย่างเป็นลำดับขั้นจนกลายเป็นบุคลิกภาพที่ถาวรในที่สุด ซึ่งฟรอยด์ได้ให้ความสำคัญกับ ช่วงระยะวิกฤติ (Crisis Period) นั้นคือช่วงระยะแรกเกิดถึงห้าปีได้เสนอแนวคิดที่คิดว่าคนเราจะมีบริเวณที่ต้องการให้สนองตอบที่เรียกว่า อีโรจีเนียส (Erogenous zone) ซึ่งบริเวณที่ว่าจะเคลื่อนย้ายไปเรื่อยๆ ตามการเปลี่ยนแปลงของอายุ ถ้าบริเวณอีโรจีเนียสไปหยุดอยู่ตรงที่ใดแล้ว ไม่ได้รับการสนองตอบที่พึงพอใจ จะเกิดการติดตรึงหรือชะงักงัน (Fixation) ซึ่งทำให้มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลผู้นั้นไปตามบริเวณที่เกิดการติดตรึง ซึ่งฟรอยด์ได้กำหนดบริเวณที่อีโรจีเนียสเคลื่อนที่ไปตามอายุไว้ ๕ ระยะ ดังนี้

๑) ระยะปาก (Oral Stage) มีช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง ๑ ปี เป็นระยะที่ปากไวต่อการตอบสนอง ความสุขนั้นคือบริเวณอีโรจีเนียสอยู่ที่ปากเด็กจึงใช้ปากเพื่อสร้างความพึงพอใจ เช่น กัด ดูด อมทำเสียงต่างๆ

๒) ระยะทวาร (Anal Stage) มีช่วงอายุตั้งแต่ ๒ - ๓ ปี เป็นระยะที่บริเวณอีโรจีเนียสย้ายไปอยู่บริเวณช่องทวารเด็กจึงมีความพึงพอใจในการขับถ่าย การฝึกฝนการขับถ่ายควรเป็นไปด้วยความอ่อนโยน ค่อยเป็นค่อยไป

๓) ระยะอวัยวะเพศ (Phallic Stage) อยู่ในช่วงอายุ ๓ - ๕ ปี เป็นระยะที่พรอยด์ให้ความสำคัญมากที่สุดในระยะนี้ช่วงบริเวณอีโรจีเนียสย้ายบริเวณมาอยู่ที่อวัยวะเพศ ดังนั้นเด็กจึงพึงพอใจที่จะสัมผัสอวัยวะเพศของตนเอง

๔) ระยะสงบ หรือระยะแฝง (Latency Stage) อยู่ช่วงอายุระหว่าง ๖ - ๑๒ ปี ระยะนี้เด็กจะได้รับอิทธิพลทางสังคม และพัฒนาการทางสติปัญญาเป็นระยะของการหาบทบาทที่เหมาะสมให้กับตนเอง

๕) ระยะสนใจเพศตรงข้าม หรือระยะวัยรุ่น (Genital Stage) อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ ๑๒ ปีขึ้นไป โดยในระยะนี้ความต้องการทางเพศที่ถูกเก็บกดไว้ในจิตใต้สำนึกจะปรากฏขึ้นอีกครั้ง

๒. ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson's Psychosocial Theory) อีริก เอช. อีริกสัน (Erik H. Erikson) เป็นลูกศิษย์ที่เคยร่วมงานกับพรอยด์ ดังนั้นจึงมีส่วนไม่น้อยที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของพรอยด์ แต่ต่างกันว่าอีริกสันเน้นความสำคัญไปยังปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางจิตใจมากกว่า นอกจากนั้นพัฒนาการของบุคคลมีการเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดไปจนถึงเสียชีวิต ไม่ใช่แค่เพียง ๕ ระยะแรกแบบพรอยด์ ลำดับขั้นแห่งพัฒนาการของอีริกสันจึงแบ่งได้ ๘ ขั้นตอน ดังนี้

๑) ขั้นความไว้วางใจและไม่ไว้วางใจ (Trust VS Mistrust) อยู่ในช่วงแรกเกิดถึง ๑ ปี อีริกสันให้ความสำคัญมากเพราะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทางสังคมต่อไป

๒) ขั้นของความเป็นตัวของตัวเองกับความไม่มั่นใจในตัวเอง (Autonomy VS Doubt) อยู่ในช่วงอายุ ๒-๓ ปี เป็นระยะที่กล้ามเนื้อของเด็กแข็งแรงมากขึ้น และอวัยวะต่างๆ มีการประสานงานกันดีขึ้น

๓) ขั้นความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative VS Guilt) อยู่ในช่วงอายุ ๓ - ๕ ปี เด็กในวัยนี้สามารถสร้างจินตนาการของตนขึ้นมาได้และมีความคิดริเริ่มเป็นของตนเอง

๔) ขั้นความขยันหมั่นเพียรกับมีปมด้อย (Industry VS Inferiority) อยู่ในช่วงอายุ ๖ - ๑๑ ปี การที่ อีริกสันใช้คำว่า Industry เพราะในวัยนี้เป็นวัยที่ไม่อยู่นิ่ง มีการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ตลอดเวลา ทำสิ่งที่ตนอยากทำ และภูมิใจในความสำเร็จของผลงานที่เกิดจากตนเอง

๕) ขั้นรู้จักตนเองกับไม่รู้จักรักตนเอง (Identity VS Role Confusion) อยู่ในช่วง ๑๒ - ๑๘ ปี ซึ่งเป็นระยะวัยรุ่น ขั้นนี้ถือว่าเป็นขั้นวิกฤติมากที่สุดเพราะเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่

๖) ขั้นความคุ้นเคยผูกพันกับการแยกตนเองหรืออ้างว้าง (Intimacy VS Isolation) ระยะนี้อยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นวัยที่บุคคลเริ่มรู้จักตนเองค้นพบตนเอง รู้จักวางแผนชีวิต และพร้อมที่จะสร้างความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามในฐานะของเพื่อนสนิทถือว่าเป็นวัยแห่งการแต่งงาน

๓) ชั้นห่างชนรุ่นหลังกับคิดถึงแต่ตนเอง (Generativity VS Stagnation) หรือชั้นความเป็นพ่อแม่กับชั้นความหยุดนิ่ง (Parental VS Stagnation) ชั้นนี้อยู่ในช่วงผู้ใหญ่ตอนกลางหรือวัยกลางคน เป็นวัยแห่งความเป็นพ่อแม่ที่แท้จริง จะต้องแสดงความรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์

๔) ชั้นความรู้สึกมั่นคงทางใจกับท้อแท้สิ้นหวัง (Integrity VS Despair) หรือชั้นบุคลิกภาพที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ เป็นระยะขั้นปลายของชีวิต ในขั้นนี้จึงเป็นขั้นรวมของพัฒนาที่ผ่านมาทั้ง ๗ ชั้น ถ้าบุคคลที่อยู่ในปัจจุบันยอมรับกับตนเองได้ว่าชีวิตที่ผ่านมาตนประสบความสำเร็จและความสุข ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลมีปัญหาในพัฒนาการที่ผ่านมา และสะสมปัญหาไปจนถึงขั้นที่ ๘ จะทำให้รู้สึกไม่พอใจต่อสภาพชีวิตที่ผ่านมา รู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า บุคคลนั้นจะเต็มไปด้วยความผิดหวังและท้อแท้กับปัจจุบัน

๓. ทฤษฎีพัฒนาการทางเขาวนปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory) ของเพียเจต์ (Jean Piaget) นักจิตวิทยาชาวสวิสเซอร์แลนด์ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางเขาวนปัญญา โดยเขาพบว่าเด็กทุกคนเกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา และก่อให้เกิดพัฒนาการทางเขาวนปัญญาขึ้น ซึ่งมีกระบวนการสำคัญ ๒ อย่างคือ การดูดซึม (Assimilation) และการปรับความแตกต่าง (Accommodation) ซึ่งกระบวนการดูดซึมจะเกิดขึ้นก่อน คือเมื่อเด็กปะทะสัมพันธ์กับสิ่งใดก็จะดูดซึมภาพ หรือเหตุการณ์ต่างๆตามประสบการณ์ที่เคยประสบ และแสดงพฤติกรรมต่อสภาวะแวดล้อมใหม่ สำหรับพัฒนาการทางเขาวนปัญญาของเพียเจต์นั้นสามารถแบ่งขั้นตอนทั้งสิ้น ๔ ลำดับขั้น ได้แก่

ระยะที่ ๑ ขั้นของการใช้ประสาทสัมผัสและกล้ามเนื้อ (Sensory – Motor Operation or Reflexive) อยู่ในช่วงอายุแรกเกิดถึง ๒ ปี เด็กจะพัฒนาการแก้ปัญหาโดยไม่ต้องใช้ภาษาเป็นสื่อ เป็นช่วงเริ่มต้นที่จะเรียนรู้ในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ถ้ามีการใช้ประสาทสัมผัสมากเท่าไรก็จะช่วยพัฒนาเขาวนปัญญาได้มากขึ้นด้วย โดยทั่วไปเด็กจะรับรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมได้เท่านั้น

ระยะที่ ๒ ขั้นเตรียมความคิดที่มีเหตุผล หรือการคิดก่อนปฏิบัติการ (Preparation or Preconceptual Stage or Concrete Thinking Operations) อยู่ในช่วงอายุ ๒ – ๗ ปี พัฒนาการเขาวนปัญญาของเด็กวัยนี้เน้นไปที่การเรียนรู้ และเริ่มมีพัฒนาการทางภาษาดีขึ้นด้วย โดยสามารถพูดได้เป็นประโยค มีการสร้างคำได้มากขึ้น แต่เด็กยังไม่สามารถใช้สติปัญญาคิดได้อย่างเต็มที่

ระยะที่ ๓ ขั้นคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นรูปธรรม (Concrete Operation Stage or Period of Concrete Operation) หรือขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม อยู่ในช่วงอายุ ๗ – ๑๑ ปี เด็กในวัยนี้จะสามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้นโดยลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้คือ

๑. สามารถสร้างจินตนาการในความคิดของตนขึ้นมาได้ (Mental Representations)
๒. เริ่มเข้าใจเกี่ยวกับการสภาพปริมาณของสสาร (Conservation)
๓. มีความสามารถในการคิดเปรียบเทียบ (Relational Terms)
๔. สามารถสร้างกฎเกณฑ์เพื่อจัดสิ่งแวดล้อมเป็นหมวดหมู่ได้ (Class inclusion) เช่น การแบ่งแยกประเภทของสัตว์ เป็นต้น

๕. มีความสามารถในการเรียงลำดับ (Serialization and Hierarchical Arrangements)

๖. สามารถคิดย้อนกลับไปได้ (Reversibility)

ระยะที่ ๔ ขั้นของการคิดอย่างมีเหตุผลและอย่างเป็นทางการ (Formal Operation Stage or Period of Formal Operation) หรือขั้นการปฏิบัติการด้วยนามธรรม อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ ๑๒ ปีขึ้นไป เด็กจะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ได้ เข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรม เป็นตัวของตัวเอง ต้องการอิสระ ไม่ยึดตนเป็นศูนย์กลางรู้จักการใช้เหตุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พัฒนาการด้านต่างๆของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย

๑. พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว (Gross Motor, GM.) หมายถึง การเคลื่อนไหว และการทรงท่า แบ่งเป็น พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ และการเคลื่อนไหว การพัฒนาด้านกล้ามเนื้อเล็กและการแก้ปัญหา ซึ่งการพัฒนาด้านกล้ามเนื้อใหญ่ได้แก่การเคลื่อนไหวของแขนและขา ส่วนการพัฒนาด้านกล้ามเนื้อเล็กและการแก้ปัญหา หมายถึง การเคลื่อนไหวของมือและนิ้วมือ มนุษย์เริ่มมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา และมีการปรับเปลี่ยนได้ตลอดชีวิต

๒. พัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา (Fine Motor, FM.) กล้ามเนื้อมัดเล็กหรือกล้ามเนื้อบริเวณมือ และนิ้วมือ มีพัฒนาการในทิศทางจากล าวตัวไปสู่ส่วนปลาย คือเริ่มจากไหล่ แขนไปสู่มือและนิ้วมือ โดยสรุป พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็ก และการแก้ปัญหาในการท ากิจกรรมต่างๆ วัยทารก การหยิบจับของทารกในช่วงแรกต้องยกแขนตั้งแต่ระดับไหล่ เมื่อพัฒนาการก้าวหน้าขึ้น ทารกจึงสามารถใช้เฉพาะ นิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือหยิบจับของชิ้นเล็กได้ การแบมือ (Unfisting Hands) ซึ่งเป็นพัฒนาการที่สำคัญเป็นจุดเริ่มต้นของการหยิบจับสิ่งของเมื่อ Palmar Grasp Reflex หายไปที่อายุ ๓ - ๔ เดือนเด็กจะเริ่มแบมือ หยิบยื่นนิ้วออก และจับสิ่งของโดยตั้งใจได้ พร้อมกันนี้ การลดลงของ Asymmetrical Tonic Neck Reflex Tonic Labyrinthine Reflex และ Moro Reflex จะท าให้มีการเคลื่อนไหวของมือมากขึ้น เห็นได้จาก เด็กอายุ ๓ ถึง ๔ เดือน จะเอามือมาอยู่ตรงกลาง ขยับนิ้วมือ ของตนเอง เอามือเข้าปาก จับสิ่งของได้อย่างไรก็ตาม เด็กที่อายุน้อยกว่า ๖ เดือน Corpus Callosum ยังไม่พัฒนา ท าให้เด็กไม่สามารถเคลื่อนไหว แขนผ่านแนว กลางลำตัวได้จึงยังไม่มี การเปลี่ยนมือถือของ หลังจากอายุ ๖ เดือน เด็กสามารถเอื้อมคว่ำของมือเดียวได้ในทุกทิศทาง เมื่ออายุ ๙ - ๑๐ เดือน เด็กควรหยิบจับสิ่งของด้วย นิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือ (Pincer Grasp) ได้และบังคับการจับและปล่อยวัตถุได้ดีเมื่ออายุ ๑๒ เดือน ความสามารถในการควบคุมการถือ และปล่อยวัตถุในมือได้เร็ว จะเป็นตัวบ่งชี้ที่ดีถึงวุฒิภาวะของการจับของ

๓. พัฒนาด้านการใช้ภาษา (Expressive Language, EL.) ภาษาเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ใช้ในการสื่อสาร พัฒนาการทางภาษา มีการพัฒนามากขึ้นเรื่อยๆนับตั้งแต่วัยทารก ความสามารถในการใช้ภาษา สื่อสาร เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ใช้ทำนายความสามารถทางสติปัญญาในอนาคตของเด็กได้ ภาษาแบ่งเป็น ๒ ส่วนหลักได้แก่ การรับรู้หรือเข้าใจภาษา (Receptive Language) หมายถึงความสามารถในการเข้าใจภาษาที่ผู้อื่นสื่อสารด้วย และการสื่อสารภาษา (Expressive Language) หมายถึงความสามารถในการใช้ภาษา เพื่อการสื่อสารกับผู้อื่น พัฒนาการทางภาษาในวัยทารกเด็กสามารถเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับ ผู้เลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อม โดยการมอง ฟัง และรับสัมผัสเด็กชอบฟังเสียงมารดา หรือผู้เลี้ยงดูหลักมากกว่าคนแปลกหน้า เด็กเริ่มส่งเสียงสื่อสารได้ตั้งแต่ อายุ ๒ ถึง ๓ เดือน ซึ่งเป็นการส่งเสียงในลำคอ และพัฒนาต่อโดยการส่งเสียงโต้ตอบ เมื่อมีผู้พูดด้วย ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้น

ของการสื่อสารโต้ตอบกับผู้อื่น เมื่อเด็กอายุ ๖ เดือน จะส่งเสียงโดยใช้อวัยวะในปาก เพื่อทำให้เกิดเสียงพยัญชนะ (Babbling) มากขึ้นเมื่อเด็กอายุ ๙ - ๑๒ เดือน จะส่งเสียงหลายเสียง ทั้งเสียงสูงต่ำ และยาวมากขึ้น ซึ่งฟังดูคล้ายจะเป็นประโยคแต่ไม่มีความหมาย ซึ่งเรียกว่า Jargon และหลังจากมีJargon ประมาณ ๔ - ๕ เดือน เด็กจะเริ่มพูดเป็นคำเดี่ยวที่มีความหมาย คำแรกได้ในด้านความเข้าใจภาษาเด็กอายุ ๖ เดือน จะรู้จักชื่อของตัวเอง และตอบสนองโดยการหยุดฟัง มองหาที่มาของเสียงเรียกเด็กอายุ ๙ เดือน จะมีความเข้าใจภาษาเพิ่มมากขึ้นโดยเด็กสามารถเชื่อมโยงคำพูดกับท่าทาง เช่น โบกมือบ้ายบายเมื่อได้ยินคำว่า “บ้ายบาย” เมื่ออายุ ๑ ปีเด็กสามารถเข้าใจความหมายของคำ เช่น ชี้ไปที่ลูกบอลได้เมื่อพูดคำว่า “บอล” เป็นต้น การชี้(Pointing)ไปยังวัตถุที่เด็กสนใจ เป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญและจะเริ่มพบได้ในเด็กอายุ ๙ - ๑๒ เดือนการชี้เป็นภาษากายอย่างหนึ่งที่พบได้ก่อนการพูดเรียกชื่อสิ่งของ (Naming) พัฒนาการของการชี้จะซับซ้อนมากขึ้น โดยเมื่อเด็กอายุ ๑๒ - ๑๔ เดือน จะชี้ไปยังสิ่งที่ตนเองสนใจเพื่อบอกความต้องการ และดึงความสนใจของผู้เลี้ยงดูไปยังสิ่งนั้น ด้วยการมองเห็นผู้เลี้ยงดูร่วมกับการชี้ (Proto-imperative Pointing) เมื่อเด็กอายุ ๑๔ - ๑๖ เดือน เด็กจะชี้ไปยังสิ่งที่ตนเองสนใจและชี้ชวนให้ผู้เลี้ยงดูสนใจตาม ด้วยการมองสลับไปมาระหว่างผู้เลี้ยงดู และสิ่งที่สนใจ ซึ่งเรียกว่าProtodeclarative Pointing

๔. พัฒนาการด้านการเข้าใจภาษา (Receptive Language, RL.) คือ ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจและจำความหมายของคำได้ซึ่งเกิดจากประสบการณ์โดยตรงของเด็ก โดยเด็กจะเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัส ได้แก่ การได้ยิน การมองเห็นการสัมผัส การดมกลิ่นและการรับรส แม้ในช่วงแรกเกิดเด็กจะยังพูดไม่ได้ แต่การได้ยินหรือฟังเสียงต่างๆที่อยู่รอบตัว เช่น เสียงพูดหรือเสียงอื่นๆ ที่ได้ยินเป็นประจํา จะทำให้เด็กรู้จักการฟังแยกเสียง รู้ว่าแต่ละเสียงมีความแตกต่างกัน เด็กจะเลือกรับฟังเสียงที่มีความสำคัญและสัมพันธ์กับตัวเด็กก่อน เช่น เสียงแม่ เสียงขงนม เป็นต้น จากนั้นจะมีการเชื่อมโยงเสียงที่ได้ยินกับสิ่งที่เด็กมองเห็น คือ บุคคล สิ่งของ หรือกริยา ต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจและรู้ความหมายของคำพูด

๕. พัฒนาการด้านช่วยเหลือตัวเองและสังคม(Personal and Social, PS.) ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างแรกในทารกคือการเกิดสายสัมพันธ์ระหว่างผู้เลี้ยงดูและทารก (bonding) เป็นความรู้สึกผูกพันที่ผู้เลี้ยงดูมีต่อทารก ต่อมาทารกจะมีพัฒนาการด้านสังคมโดยเริ่มจากการยิ้มให้ เมื่อมีคนพูดคุยด้วย หรือยิ้มให้จากนั้นทารกจะยิ้มให้ผู้เลี้ยงดูเพียงเมื่อเห็นผู้เลี้ยงดูเท่านั้น เมื่ออายุ ๔ เดือน ทารกจะส่งเสียงโต้ตอบกลับไปมากับผู้อื่นได้เมื่ออายุ ๕ เดือน จะจำผู้เลี้ยงดูได้จากการมองเห็น และเกิดความผูกพันกับผู้เลี้ยงดู(Attachment) ความผูกพันที่ทารกมีต่อผู้เลี้ยงดูเมื่ออายุ ๖ เดือน ทารกจะสามารถแยกคนคุ้นเคย และคนแปลกหน้าได้ซึ่งเด็กวัยนี้จะมีstranger anxiety และในช่วงปลายขวบปีแรก การมีความสนใจร่วมกับผู้อื่นเป็นทักษะทางสังคมที่สำคัญที่ควรเกิดขึ้นในช่วงวัยนี้ทางด้านอารมณ์จะเกิดควบคู่ไปกับพัฒนาการด้านสังคม ตั้งแต่แรกเกิด ทารกสามารถแสดงอารมณ์ได้ ๓ ชนิด คือ โกรธ กลัว และดีใจ ไม่ว่าจะเป็ทารกที่มีสติปัญญาปกติหรือไม่ ซึ่งหลังจากนั้นสติปัญญาจะมีบทบาทต่อพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กต่อไป เมื่ออายุ ๑๕ เดือน ทารกเริ่มแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และเริ่มปิดบังอารมณ์ที่แท้จริง ตามมารยาททางสังคมได้เมื่ออายุประมาณ ๒ ปีการเล่นเป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมของเด็ก ทารกเริ่มเล่นโดยการคว้า เขย่า เคาะ หรือเอาของเล่นเข้าปาก (Sensory-Motor Play) เมื่ออายุประมาณ๔ เดือน และเริ่มเล่นตามหน้าที่ใช้งานของของเล่น(Functional Play) เช่น เมื่ออายุ ๑๓ เดือน เอารถมาไถเล่นไปมา โดยไม่นำมาเคาะ เมื่ออายุ ๑๖ - ๑๘ เดือนเด็กจะเริ่มมีการเล่นสมมุติอย่างง่าย โดยการใช้ของเล่นที่จำลองจากของใช้จริง เช่น ปูอนข้าว ตักตักด้วยช้อนของเล่น เมื่ออายุ ๑๘ - ๒๐ เดือน จะเริ่มเล่นสมมุติได้อย่างซับซ้อนมากขึ้น โดยใช้วัตถุที่ไม่เหมือนของจริง มาสมมุติแทนของต่างๆ เช่น บล็อกไม้เป็นเครื่องบิน เมื่อเด็กอายุ ๒ ปี จะสามารถนั่งเล่นข้างๆเพื่อน

ได้(Parallel Play) โดยต่างคนต่างเล่น ซึ่งเด็กกลุ่มอาการออทิสติกมักไม่สามารถเล่นสมมุติได้ก่อนอายุ ๒ ปีเด็กอายุ ๓ ปีจะเล่นร่วมกันในสถานการณ์เดียวกัน(Associative Play) แต่ไม่ได้เป็นการเล่นที่ร่วมมือกันทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Cooperative Play) อย่างแท้จริง เช่นเด็กอายุ ๓ ปี อาจเล่นทำอาหารด้วยกัน โดยมีการแบ่งปันอุปกรณ์การเล่น เช่น ช้อนส้อม จาน ชาม แต่ต่างคนต่างก็ทำอาหารที่ตนเองต้องการ โดยไม่มีความเกี่ยวข้องกันในขณะที่เด็กอายุ ๔ ปีที่สามารถเล่นแบบร่วมมือกันได้แล้ว จะสามารถเล่นทำอาหารโดยช่วยกันทำอาหารชนิดใดชนิดหนึ่งโดยแบ่งหน้าที่กันทำ เด็กวัย ๓ ปี เล่นสมมุติได้ แต่ยังแยกเรื่องจริงกับจินตนาการไม่ได้จึงยังมีความกลัวสิ่งสมมุติอยู่ เมื่ออายุ ๔ ปี เด็กจะแยกเรื่องจริงและจินตนาการได้มากขึ้น จึงทำให้การเล่นสมมุติมีความซับซ้อนมากขึ้น และเริ่มมีการหยอกเพื่อนระหว่างการเล่นด้วย เมื่ออายุ ๕ ปีเด็กจะเรียนรู้ทักษะทางสังคม แบบผู้ใหญ่มากขึ้น เช่นรู้จักขอโทษเมื่อกระทำผิด เด็กวัยนี้สามารถรู้เพศของตนเอง รวมทั้งแยกความแตกต่างของบทบาทและลักษณะของเพศหญิง และเพศชาย โดยมีความสอดคล้องกับ วัฒนธรรมท้องถิ่นได้เช่น เพศหญิง มีความอ่อนโยน นุ่มนวลสุภาพ เพศชายมีความเข้มแข็งกล้าหาญ ชอบสิ่งท้าทาย เด็กจะเริ่มเข้าใจว่าเพศเป็นสิ่งที่ติดตัวถาวร ซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามรูปแบบการแต่งกาย เช่น เมื่อเปลี่ยนจากการสวมกางเกงเป็นกระโปรง ก็ไม่ได้ทำให้เพศเปลี่ยนแปลงไป

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

หลักการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กควรปฏิบัติ ได้แก่ ให้ความรักความอบอุ่นสนใจและเอาใจใส่เด็ก คำนึงถึงความต้องการ และธรรมชาติของเด็ก คำนึงถึงความแตกต่างของเด็กและยอมรับเด็ก คำนึงถึงความรู้สึกของเด็ก ผู้อบรมเลี้ยงดูต้องทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี ผู้อบรมเลี้ยงดูต้องมีอารมณ์มั่นคง และมีความสม่ำเสมอในการอบรมเลี้ยงดูผู้อบรมเลี้ยงดูต้องรู้จักการใช้แรงเสริมที่ถูกต้องเหมาะสมการเลี้ยงดูต้องคำนึงถึงพัฒนาการ และส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญา ต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. อาหารและโภชนาการ ที่ต้องมีคำว่าโภชนาการด้วยนั้น เพราะการให้อาหารเด็กปฐมวัยหรือวัยใดๆ ก็ตาม ต้องยึดหลักของโภชนาการด้วย อาหารที่ไม่มีคุณค่าทางโภชนาการไม่เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายของเด็กในช่วงปฐมวัยแล้ว ย่อมไม่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กได้เลย เช่น ให้เด็กรับประทานแต่อาหารประเภทข้าวเป็นหลัก ขาดอาหารประเภทเนื้อสัตว์ ไข่ นม หรือขาดผัก ผลไม้ร่างกายของเด็กย่อมไม่ได้สารอาหารครบตามความต้องการของร่างกาย ร่างกายจึงไม่เจริญเติบโตแข็งแรง ไม่มีแรงต้านทานโรค ต่างกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเลี้ยงดูให้อาหารถูกต้องตามหลักโภชนาการเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต หากไม่ได้อาหารที่มีคุณค่าถูกต้องตามหลักโภชนาการการเจริญเติบโตของร่างกายก็จะช้าลง หรืออาจหยุดชะงักได้การให้อาหารเด็กปฐมวัยแต่ละมื้อจึงควรกำหนดให้มีอาหารครบทั้ง ๕ หมู่ในปริมาณที่เพียงพอ เพื่อให้ได้สารอาหารครบทุกชนิดตามความต้องการของร่างกาย และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กอยากรับประทานอาหารตามที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจัดหาไว้ให้ผู้ใหญ่ต้องใช้หลักจิตวิทยาเข้าช่วยโดยปรุงแต่งอาหารให้มีสีสันน่ารับประทาน ขนาดให้เล็กพอคำรสชาติก็ควรมีบ้างเมื่อโตขึ้น ไม่จืดจนสนิทเหมือนตอนแรกเกิด เพราะเด็กวัยนี้เริ่มรู้รสชาติของอาหาร และอยากรับประทานอาหารเหมือนผู้ใหญ่ พ่อแม่จึงควรทำอาหารบางชนิดเหมือนกับผู้ใหญ่ เพียงแต่ให้มีขนาดเล็กลงเพื่อรับประทานง่ายขึ้นเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามรสชาติของอาหารสำหรับเด็กก็ไม่ควรมีรสจัดเหมือนผู้ใหญ่เพราะผู้ใหญ่บางคนรับประทานอาหารรสจัดมาก ไม่ว่าจะเป็เค็มจัด เผ็ดจัด เปรี้ยวจัด หรือแม้แตหวานจัดก็ไม่ควร และอาหารของเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะในช่วงต้นๆ ของวัยนี้คือ ๑ - ๔ ปีควรเป็นอาหารที่ค่อนข้างย่อยง่าย เพราะฟันของเด็กยังขึ้น ไม่ครบ การบดเคี้ยวอาหารยังไม่ดีเหมือนผู้ใหญ่และน้ำย่อยก็ยังมีไม่เท่าของผู้ใหญ่

๒. น้ำ เด็กปฐมวัยควรดื่มน้ำให้เพียงพอ และน้ำดื่มควรเป็นน้ำที่สะอาดปราศจากเชื้อโรค จะช่วยป้องกันการเจ็บป่วยจากโรคอุจจาระร่วง และโรคพยาธิน้ำสะอาดและปลอดภัย คือ น้ำดื่มสุก นอกจากน้ำเปล่าเครื่องดื่มอื่นๆ ที่ควรดื่ม คือ น้ำเต้าหู้ นมรสจืด น้ำผลไม้ที่ไม่เติมน้ำตาล ไม่ควรให้เด็กดื่มน้ำหวานหรือน้ำอัดลม เพราะมีน้ำตาลสูง ถ้าดื่มมากๆ จะอึดท้องทำให้รับประทานอาหารมีหลักที่มีประโยชน์ต่อร่างกายได้น้อยลง ทำให้เด็กขาดสารอาหารได้

๓. การออกกำลังกาย เป็นการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อต่างๆ ในร่างกาย เด็กปฐมวัย จำเป็นต้องออกกำลังกาย บริหารทุกส่วนในร่างกายทั้งกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กให้แข็งแรงและพัฒนาไปอย่างเหมาะสมกับวัย โดยปกติแล้วตามธรรมชาติของเด็กวัยนี้เป็นวัยที่ชอบสนุกสนาน อยากดูโน่นดูนี่ อยากรู้ อยากเห็นไปหมด เด็กจึงมักไม่อยู่กับที่จะเคลื่อนไหวไปตลอดเวลาที่ตัวเองต้องการ อยากเห็นอยากสำรวจ และวัยนี้ยังเป็นวัยชอบเล่น ปีนป่าย วิ่งเล่น เนื่องจากส่วนมากมักมีพลังงานที่เหลือใช้การทำกิจกรรมต่างๆ และการเล่นของเด็กวัยนี้เท่ากับเป็นการได้ออกกำลังกายไปในตัวอยู่แล้ว จึงไม่ค่อยน่าเป็นห่วงว่าเด็กจะไม่ได้ออกกำลังกายแต่อย่างไรก็ตามเด็กปฐมวัยบางคนก็ชอบเก็บตัวอยู่คนเดียว บางคนเรียบร้อยไม่ชอบออกวิ่งเล่นกับเพื่อนๆ พ่อแม่ครูหรือผู้เลี้ยงดูจึงควรสนใจเป็นพิเศษ ดูแลให้เด็กเหล่านี้ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ออกเล่นกลางแจ้งหรือได้ช่วยพ่อแม่ทำงานเบาๆ บ้าง เช่น ช่วยรดน้ำต้นไม้โดยใช้ฝักบัวเล็กๆ เดินหยิบของใช้หรือช่วยเอาเศษกระดาษใส่ของไปทิ้งลงถังขยะ กิจกรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการออกกำลังกาย และยังเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีให้เด็กรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และขยันหมั่นเพียรอีกด้วย

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยพ่อแม่ผู้ปกครอง

๑. รักลูกแสดงออกอย่างสม่ำเสมอในการดูแลเด็กทุกๆ วันตั้งแต่การกิน นอน เล่น ออกกำลังกายและเรียนรู้ที่เหมาะสมถูกสุขอนามัยและปลอดภัย

๒. ไม่เปรียบเทียบกันระหว่างเด็ก เพราะเด็กและคนมีความแตกต่าง

๓. การเรียนรู้ของเด็กเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปและต่อเนื่อง

๔. เด็กเรียนรู้ผ่านการฟัง การดู การจับต้องการเล่น การทำตามแบบอย่าง และลองทำ พ่อแม่ผู้ปกครองจึงควรคุยกับลูกตั้งแต่วัยทารกเล่น เล่าเรื่องสิ่งที่กำลังทำกับเด็ก เล่านิทาน อ่านหนังสือให้ฟัง ชี้ชวนดูสิ่งต่างๆ รอบตัว ดูรูป การมีกิจกรรมศิลปะและดนตรีกิจกรรมในบ้าน และประสบการณ์ตรงอื่นๆ

๕. พ่อแม่ผู้ปกครองต้องฟังเด็ก ส่งเสริมให้เด็กถามและสังเกตชี้ชวนกันสนทนาและให้เด็กมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น

๖. ไม่ใช้วิธีบังคับข่มใจ ไม่กดดันหรือเร่งรัดเด็กไม่ก้าวร้าวหรือทำร้ายเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ และวาจา

๗. เด็กต้องได้รับโอกาสฝึกการมีวินัยในตนเองเช่น การกิน การนอนเป็นเวลา การเก็บของเล่น การทิ้งขยะในที่ทิ้งขยะ การล้างมือ การไม่แย่งของคนอื่น การไม่ทุบตีทำร้ายคนอื่น เป็นต้น

๘. โทรทัศน์หรือสื่อทำนองเดียวกันอาจขัดขวางพัฒนาการรอบด้านของเด็กอายุต่ำกว่า ๒ ปีและ รบกวนการนอนหลับของเด็ก

๙. พ่อแม่ผู้ปกครอง ต้องเป็นตัวอย่างพฤติกรรมที่ดีสำหรับเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกทำและควรชี้แจงเมื่อเด็กทำผิดพลาด เปลี่ยนเป็นให้กำลังใจ เมื่อเด็กพยายามทำสิ่งที่พึงปรารถนา และชมเชยเมื่อเด็กทำได้ เด็กจะค่อยๆ รู้จักใช้เหตุผลและรักษาคำพูดตามแบบที่พ่อแม่ปฏิบัติ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

๑. ปัจจัยทางพันธุกรรม (Heredity) คือ ปัจจัยภายในที่กำหนดขอบเขตลักษณะและขีดความสามารถของบุคคล ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยผ่านทางกระบวนการถ่ายทอดทางยีน (Genetics) ที่อยู่ในเชื้อสายของบรรพบุรุษมายังลูกหลาน ทำให้บุคคลในครอบครัวเดียวกันมีลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกันและมีลักษณะบางประการที่แตกต่างกัน ซึ่งโดยปกติบุคคลจะมีโครโมโซมอยู่ ๒๓ คู่ โดย ๒๒ คู่แรกจะถ่ายทอดลักษณะทางร่างกาย ส่วนคู่ที่ ๒๓ จะเป็นโครโมโซมที่กำหนดเพศของบุคคล อิทธิพลของพันธุกรรมที่มีผลต่อพัฒนาการและการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัย มีดังนี้

๑.๑ ลักษณะทางกายภาพ (Physical Appearance) เด็กจะได้รับการถ่ายทอดโครงสร้างและลักษณะทางกายภาพต่างๆจากพ่อและแม่ ได้แก่ รูปร่าง (ขนาด ความสูง น้ำหนัก สัดส่วนของร่างกาย) รูปลักษณะเหล่านี้พันธุกรรมเป็นตัวกำหนดมาตั้งแต่กำเนิดและทำให้เด็กแต่ละคนมีลักษณะภายนอก และพัฒนาการส่วนบุคคลแตกต่างกัน

๑.๒ ระดับวุฒิภาวะ (Maturity) พันธุกรรมเป็นตัวกำหนดสภาวะและอัตราการเจริญเติบโตของเด็กในระยะเวลาที่เหมาะสมที่เด็กแต่ละคนจะมีขีดความสามารถที่จะแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาได้เอง

๑.๓ ความสามารถทางสมอง (Intellectual Ability) การเจริญเติบโตของสมองอยู่ภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพของเด็กตั้งแต่ในครรภ์มารดาในระยะ ๒ ขวบปีแรก สมองมีการเปลี่ยนแปลงขนาดและโครงสร้างภายในอย่างรวดเร็ว

๑.๔ ลักษณะความผิดปกติ (Abnormality) โรคภัยไข้เจ็บหลายชนิดสามารถถ่ายทอดได้ทางพันธุกรรม และมีผลทำให้เกิดความบกพร่องทางร่างกายและลักษณะที่เป็นปัญหาขึ้นได้ เช่น Down's Syndrome เกิดจากความผิดปกติของโครโมโซม ทำให้เด็กมีระดับสติปัญญาต่ำกว่าปกติ พัฒนาการและการเรียนรู้ในด้านต่างๆช้ากว่าปกติ นอกจากนี้ยังมีโรคอื่นๆที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม ได้แก่ โรคตาบอดสี โรคธาลัสซีเมีย โรคเลือดหยุดยาก โรคต่างขา ซึ่งส่งผลทำให้การเจริญเติบโตของร่างกายและสมองของเด็กหยุดชะงักและไม่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่

๑.๕ พื้นฐานทางอารมณ์ (Temperament) นักจิตวิทยากลุ่มหนึ่ง (Thoman and Chess , ๑๙๗๗) เชื่อว่าการแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กส่วนหนึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และส่งผลให้การปรับตัวหรือการตอบสนองสิ่งต่างๆ ของเด็กแต่ละคนแตกต่างกันตั้งแต่แรกเกิด จนต่อเนื่องถึงพัฒนาการด้านบุคลิกภาพในวัยต่อมา เช่น ลักษณะของการแสดงอารมณ์สงบมั่นคงหรืออารมณ์แปรปรวนง่าย เป็นคนกระตือรือร้นหรือเฉยเมยไม่สนใจ เป็นต้น

๑.๖ ชนิดของกลุ่มเลือด (Blood type) เด็กจะได้รับชนิดของกลุ่มเลือดจากพ่อและ แม่ ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น ๔ กลุ่ม คือ A ,B , AB และ O

๑.๗ เพศ (Sex) การรวมตัวของโครโมโซมคู่ที่ ๒๓ จากพ่อและแม่จะเป็นตัวตั้งแต่วัยปฏิสนธิ กล่าวคือ เซลล์สืบพันธุ์เพศชายจะนำพาโครโมโซม X และโครโมโซม Y ส่วนเซลล์สืบพันธุ์เพศหญิงจะนำพาเฉพาะโครโมโซม X เท่านั้น เมื่อเกิดการปฏิสนธิ ซึ่งเด็กจะได้รับโครโมโซมจากฝ่ายพ่อและแม่ฝ่ายละ ๑ ตัว เด็กที่ได้รับโครโมโซม XY ก็จะเป็นเพศชาย ส่วนเด็กที่ได้รับโครโมโซม XX ก็จะเป็นเพศหญิง

๒. ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยภายนอกที่เป็นตัวผันแปรพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ได้แก่ บ้าน โรงเรียน ของเล่น อาหาร บรรยากาศ เป็นต้น และสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) ได้แก่ ครอบครัวญาติ พี่น้อง ครู วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นต้น สภาพแวดล้อมประเภทเดียวกันอาจมีผลต่อเด็กแต่ละคนไม่เท่ากัน และเด็กคนหนึ่งอาจตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมเดียวกันในลักษณะที่แตกต่างจากคนอื่นได้ เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กในการรับรู้และตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ แตกต่างกัน อิทธิพลของสภาพแวดล้อมต่อพัฒนาการและการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัย มีดังนี้

๒.๑ สถานภาพของครอบครัว จุดเริ่มต้นของชีวิตเด็กทุกคนมาจากครอบครัว “ครอบครัว” จึงเป็นสภาพแวดล้อมอันดับแรกที่มีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ลักษณะครอบครัว โครงสร้าง ขนาดจำนวนสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจและสังคม จึงมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างมาก เด็กที่เติบโตมาในครอบครัวขยายที่มีสมาชิกในครอบครัวหลายคน มักได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างอบอุ่นใกล้ชิด แต่ก็อาจเกิด ความสับสนในบทบาทของสมาชิกแต่ละคนได้ ครอบครัวเดี่ยวแม้จะมีขนาดเล็กก็มีความเป็น ตัวของตัวเองใน การอบรมดูแลเด็กไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบทบาทของพ่อและแม่ ในการใช้เวลาที่มีคุณภาพและเห็นความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว ทำให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่ครอบครัวที่มีปัญหาขัดแย้งหรือแตกแยกเด็กจะรู้สึกกระเทือนจิตใจ ขาดความอบอุ่นและไม่แน่ใจในบทบาทของตนเอง ก็อาจทำให้พัฒนาการหยุดชะงักได้ระดับฐานะเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ รวมทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก มีผลต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของเด็กได้ถูกต้องและเหมาะสม ครอบครัวที่มีรายได้น้อยมีโอกาสจำกัดที่จะตอบสนองความต้องการที่จำเป็นของเด็กให้ได้เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าพ่อแม่มีการศึกษาน้อยและขาดความเข้าใจรวมถึงขาดความสนใจเกี่ยวกับการอบรมดูแลเด็กอย่างเหมาะสมด้วยแล้ว เด็กมักถูกทอดทิ้งและละเลยความต้องการตามพัฒนาการเด็ก ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียทั้งทางร่างกายอารมณ์และจิตใจ สังคมและสติปัญญาทำให้เกิดปัญหาพัฒนาการหยุดชะงักหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้

๒.๒ ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู พ่อแม่เป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโตอย่างเต็มที่และมีความพร้อม ทั้งทางร่างกายและจิตใจจนสามารถที่จะปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ โดยเฉพาะช่วงต้นของชีวิตและวัยก่อนเรียน ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูเด็กในเบื้องต้นจึงเป็นการวางรากฐานการดำเนินชีวิตให้กับเด็ก และมีอิทธิพลต่อการสร้างบุคลิกภาพและพฤติกรรมแก่เด็ก โดยที่เด็กจะเรียนรู้ค่านิยม ทักษะคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมต่างๆ ที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ในสังคม

จากการสั่งสอนและชี้แนะของพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นส่วนใหญ่ วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ไม่เหมาะสมย่อมทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือมีปัญหาได้เช่น เด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวมักมีสาเหตุมาจากการขาดความรัก ความเอาใจใส่ การอบรมสั่งสอน ความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งอาจส่งผลให้พัฒนาการตามวัยของเด็กหยุดชะงักหรือล้มเหลวได้

๓. ภาวะโภชนาการ การได้รับสารอาหารที่ร่างกายต้องการเป็นปัจจัยสำคัญในการปูพื้นฐานสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งจะช่วยให้ส่งเสริมการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กปฐมวัยให้ดำเนินไปตามปกติ หากเด็กได้รับสารอาหารไม่เพียงพอกับ ความต้องการของร่างกายก็ย่อมส่งผลต่อภาวะโภชนาการและพัฒนาการในด้านต่างๆ ได้ ในช่วงปฐมวัยนี้ ร่างกายมีการเจริญเติบโตและพัฒนาไปหลายด้านพร้อมกัน โภชนาการที่เหมาะสมจะช่วยให้พัฒนาการและการเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยในด้านต่างๆ เป็นไปอย่างราบรื่น เนื่องจากร่างกายสามารถทำงานตามหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ภาวะโภชนาการจึงเป็นสัญญาณแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์หรือบกพร่องทางด้านสุขอนามัยของเด็กได้ เด็กที่มีภาวะทางโภชนาการดีจะสามารถเจริญเติบโตได้สมบูรณ์ตามเกณฑ์มาตรฐานของพัฒนาการที่สมวัย ในทางตรงข้ามเด็กที่ได้รับสารอาหารไม่ครบถ้วนหรือมีภาวะทางโภชนาการบกพร่องจะเป็นเด็กที่สุขภาพอ่อนแอ ภูมิคุ้มกันทางโรคต่ำ ติดเชื้อโรคได้ง่าย ร่างกายเจริญเติบโตช้ามีสัดส่วนและสภาพร่างกายผิดปกติ ทำให้พฤติกรรมและพัฒนาการในด้านอื่นๆ ผิดไปจากเด็กที่มีสุขภาพปกติ

๔. สภาพสังคม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจในปัจจุบันมีการแข่งขันกันอย่างสูง มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคมจากเดิมที่เป็นสังคมแห่งการเอื้อเฟื้อ แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ตลอดจนมีปัญหาสังคมต่างๆ เกิดขึ้นนานาประการ ครอบครัวต้องปรับวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ เวลาส่วนใหญ่ต้องทุ่มเทให้กับการทำงานเพื่อหารายได้ เด็กจึงได้รับการเลี้ยงดูจากสถานรับเลี้ยงเด็กตั้งแต่วัยเยาว์ ความผูกพันใกล้ชิดกับครอบครัวเริ่มลดน้อยลง เด็กที่อยู่ในครอบครัวยากจนมักขาดโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพของตน ด้วยความไม่พร้อมและทัศนคติของพ่อแม่ ส่วนในครอบครัวปานกลางจะเครียดกับการที่พ่อแม่คาดหวังและกระตุ้นให้เรียนรู้มากเกินไป ในขณะที่เด็กที่มีครอบครัวฐานะดีมักถูกตามใจและปล่อยปละละเลยทำให้เด็กขาดการอบรมสั่งสอนเท่าที่ควร ผลกระทบของสภาพสังคมและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิชาการสมัยใหม่นี้ ทำให้พ่อแม่เรียนรู้วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กมากขึ้นกว่าเดิม แต่ในเวลาเดียวกันสภาวะแวดล้อมที่พ่อแม่เคยให้เวลากล่อมเกลาลักษณะนิสัยบางประการของเด็กกับตัวเด็กลดน้อยลง ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่าเด็กที่มีปัญหาครอบครัวหรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหามากขึ้นเช่น พฤติกรรมก้าวร้าว อารมณ์รุนแรง ขาดความอดทน ซึ่งอาจทวีความรุนแรงเป็นปัญหาสังคมต่อไปได้

๕. สื่อมวลชน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและ

ทันเหตุการณ์สื่อมวลชนเข้ามามีอิทธิพลต่อการได้รับข้อมูลข่าวสารในชีวิตประจำวันของเด็กเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กที่ละน้อย โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัยที่เด็กมีความสามารถในการรับรู้ เรียนรู้ และเลียนแบบสิ่งรอบตัวได้อย่างรวดเร็ว เมื่อเด็กได้รับการถ่ายทอดสิ่งใดและเป็นสิ่งที่เร้าความสนใจ เด็กมักจดจำและทำตามทันที โดยสะท้อนออกมาในคำพูดและการกระทำอย่างเด่นชัด เพราะเด็กวัย

นี่เป็นวัยที่ขอการแสดงออกอย่างเปิดเผย อยากรู้อยากเห็นและสามารถใช้ภาษาได้ดีขึ้นความเหมาะสมของการได้รับเนื้อหาสาระจากสื่อประเภทต่างๆจะช่วยกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการรวมทั้งการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆได้เป็นอย่างดี

พัฒนาการทางภาษาและการพูดของเด็กปกติ

ความสามารถทางภาษา โดยเฉพาะภาษาพูดของเด็กปกติ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และบุคคลที่ใช้ภาษาพูด เพื่อสื่อความหมายโดยจะค่อยๆ พัฒนาขึ้นอย่างมีลำดับขั้นตอนจะเป็นการเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่อง แต่จะเพิ่มขึ้นตามอายุโดยสัมพันธ์กับวุฒิภาวะของสมอง พัฒนาการทางภาษา และการพูดประกอบด้วยพัฒนาการ ด้านการรับรู้ หรือเข้าใจภาษา และด้านการแสดงออกทางภาษา ซึ่งจะเริ่มต้นการพัฒนาไปพร้อมๆกัน ตั้งแต่แรกเกิด

พัฒนาการด้านการรับรู้หรือเข้าใจภาษา (Receptive Language)

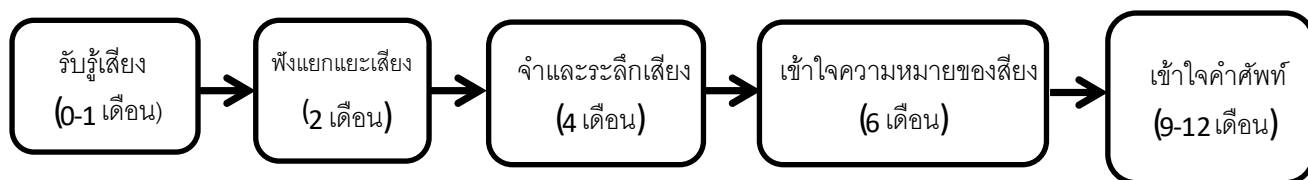
หมายถึง ความสามารถในการรู้จักเข้าใจและจำ ความหมายของคำพูดที่ได้ยินที่เพิ่มขึ้นตามวัย เริ่มจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และบุคคลที่ใช้ภาษาพูดทำให้ได้รับรู้ข้อมูลต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยผ่านมาทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ โดยเฉพาะประสาทหู หรือการได้ยิน ร่วมกับการมองเห็น การดมกลิ่น การสัมผัส และการรับรส แล้วมีการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้รับเหล่านี้ซึ่งเกิดขึ้นซ้ำๆ จนจำได้ ระลึกได้พัฒนาเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเสียง ที่ได้ยิน สิ่งที่มองเห็นลดสัมผัสที่ได้รับ และเกิดความเข้าใจในคำ ถ้อยคำหรือสถานการณ์ทางภาษานั้น

พัฒนาการด้านนี้ เกิดจากการพัฒนาทักษะในการฟังเสียง อย่างเป็นขั้นเป็นตอนมาตั้งแต่วัยทารกโดยเริ่มจากการที่ได้รับรู้ว่ามีเสียงเกิดขึ้นด้วยการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อได้ยินเสียง ต่อมาค่อยๆแยกแยะได้ว่าเสียงที่ได้ยินนั้นมีความแตกต่างกันและจะเลือกจำเสียงที่เกี่ยวข้องกับตัวเองได้เมื่อมีการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้รับจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ เด็กก็จะเริ่มเข้าใจความหมายเสียงคำพูดประโยคและเรื่องราวต่างๆเพิ่มขึ้นตามลำดับ

พัฒนาการด้านการรับรู้หรือเข้าใจภาษา (Receptive Language)

หมายถึง ความสามารถในการรู้จักเข้าใจและจำความหมายของคำพูดที่ได้ยินที่เพิ่มขึ้นตามวัยเริ่มจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบุคคลที่ใช้คำพูดทำให้ได้รับรู้ข้อมูลต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันโดยผ่านมาทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ โดยเฉพาะประสาทหูหรือการได้ยินร่วมกับการมองเห็นการดมกลิ่นการสัมผัสและการรับรส แล้วมีการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้รับเหล่านี้ซึ่งเกิดขึ้นซ้ำๆจนจำได้ระลึกได้พัฒนาเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเสียงที่ได้ยิน สิ่งที่มองเห็นลดสัมผัสที่ได้รับ และเกิดความเข้าใจในคำถ้อยคำหรือสถานการณ์ทางภาษานั้น พัฒนาการด้านนี้เกิดจากการ

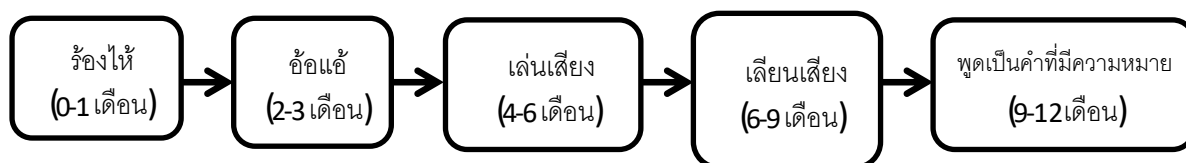
พัฒนาทักษะในการฟังเสียงอย่างเป็นขั้นเป็นตอนมาตั้งแต่วัยทารกโดยเริ่มจากการที่ได้รับรู้ว่ามีเสียงเกิดขึ้นด้วยการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อได้ยินเสียงต่อมาค่อยๆแยกแยะได้ว่าเสียงที่ได้ยินนั้นมีความแตกต่างกันและจะเลือกจำเสียงที่เกี่ยวข้องกับตัวเองได้เมื่อมีการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้รับจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ เด็กก็จะเริ่มเข้าใจความหมายเสียงคำพูดประโยคและเรื่องราวต่างๆเพิ่มขึ้นตามลำดับ

การเข้าใจความหมาย ของคำหรือถ้อยคำที่ได้ยิน จะพัฒนาเพิ่มขึ้นตามอายุ หรือประสบการณ์ชีวิตที่เพิ่มขึ้น ในระยะแรกเด็กจะเข้าใจคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง ความคุ้นเคย หรือได้ยินบ่อยๆ ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะคำที่รับรู้ได้ง่าย จากลักษณะภายนอก เช่น สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีความหมายไม่ซับซ้อน การพัฒนาคำศัพท์ประเภทต่างๆนั้น เกิดขึ้นไม่พร้อมกัน คำศัพท์ที่เด็กเข้าใจได้ก่อนมักจะเป็นคำหลัก ของประโยคซึ่งได้แก่คำนาม ต่อมาเป็นคำกริยา จากนั้นจึงเข้าใจคำที่ไม่ใช่คำหลัก ได้แก่ คำวิเศษ อุทาน บุพบท สรรพนาม สันธาน และคำหรือถ้อยคำความหมายที่มีความหมาย ซับซ้อนเป็นนามธรรมมากขึ้น ตามลำดับต่อไป นอกจากการเข้าใจคำศัพท์ต่างๆแล้ว เด็กจะมีการเรียนรู้และเข้าใจในโครงสร้างและไวยากรณ์ของภาษา ด้วยเด็กจะเข้าใจประโยคบอกเล่าได้ก่อนประโยคปฏิเสธคำนามคำสั่งโดยความเข้าใจ เริ่มจากประโยคสั้นๆ ที่มีโครงสร้างและความหมายไม่ซับซ้อนได้ก่อน ประโยคยาวๆ ที่มีโครงสร้างและความหมายซับซ้อน

พัฒนาการด้านการแสดงออกทางภาษา (Expressive Language)

หมายถึง ความสามารถในการเปล่งเสียงพูด เพื่อการสื่อสารที่เพิ่มขึ้นตามวัยเด็ก จะเริ่มพัฒนาการเปลี่ยนเสียงพูดมาตั้งแต่แรกเกิด พร้อมกับการพัฒนาความเข้าใจภาษาและระบบประสาทกล้ามเนื้อ ที่ทำหน้าที่ควบคุมอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการพูด แต่จะสามารถเปลี่ยนเสียงเป็นคำพูดที่มีความหมายได้อย่างแท้จริงเมื่ออายุ ๙ - ๑๒ เดือน โดยที่จะต้องเข้าใจและรู้ความหมายของคำ เพื่อประโยคที่จะพูดก่อนจึงจะนำมาใช้พูด เพื่อสื่อความหมายได้ด้วยตนเอง ซึ่งคำที่พูดได้คำแรกๆ ก็จะเป็นคำพูดกลุ่มเดียว กลับคำที่เด็กเข้าใจนั่นเอง พัฒนาการของการแสดงออกทางภาษาด้วยการพูด เริ่มต้นจากการร้องไห้ เพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า ต่อมาจะส่งเสียงอ้อแอ้ เล่นเสียง และเลียนเสียงที่ได้ยิน เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ตนเอง และเมื่อได้รับความสนใจหรือได้รับการตอบสนองที่ดีก็จะเป็นการกระตุ้นให้เด็กทำซ้ำอีกจนเกิดทักษะในการเปล่งเสียง ทำให้เด็กสามารถเลียนเสียงหรือคำพูดได้ใกล้เคียงกับคำที่ได้ยิน แม้จะยังไม่เข้าใจและในที่สุดเมื่อเด็กสามารถเชื่อมโยงความเข้าใจกับเสียงหรือคำนั้นๆแล้ว ก็จะจดจำไว้และนำมาใช้ในสถานการณ์ต่างๆ เป็นการพูดอย่างมีความหมายได้ ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ในระยะแรกเด็กจะพูดเป็นคำๆ แล้วจึงค่อยๆพัฒนาความสามารถทางการใช้ภาษาตามระบบไวยากรณ์ขึ้น เป็นลำดับ ทั้งความยาว ความซับซ้อน รูปแบบของประโยค และความชัดเจน โดยใช้ภาษา และการพูดที่ได้ยินในสังคม เป็นแบบพัฒนาการด้านการใช้ประโยค เริ่มเมื่ออายุประมาณ ๑๒ - ๑๘ เดือน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทักษะการพูดสื่อสาร มีการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และอย่างเป็นระบบอีก ทั้งการพัฒนาทักษะเหล่านี้ยังต้องอาศัยทั้งความรู้ ความเข้าใจทางภาษาร่วมกันกับความสามารถในการแสดงออกทางภาษา และองค์ประกอบพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นด้วย เช่น

๑. การทำงานของอวัยวะและกล้ามเนื้อรอบปากที่ปกติ (Oro-motor function)
๒. ความสามารถพื้นฐานในการรับรู้และเข้าใจ
๓. ความสามารถในการควบคุมตัวเอง (Self-regulation/self-control)
๔. ความสามารถพื้นฐานในการรับรู้และเข้าใจ (Perception & Cognition)

ด้วยเหตุนี้การจะพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารควรให้ความสำคัญองค์ประกอบพื้นฐานเหล่านี้ด้วย เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็กปฐมวัย

กุลยา ตันติผลาชีวะ(๒๕๔๒, หน้า ๑๑-๑๑๓) ได้กล่าวว่า ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทางปัญญา เด็กก่อนเรียนเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางภาษามากขึ้น รู้คำศัพท์มากขึ้น พัฒนาคำพูดเดี่ยวสู่คำพูดที่เป็นวลีและเป็นประโยคในที่สุด เช่น เด็กเล็กมักเริ่มจากคำว่าแม่ ต่อมาเป็นแม่จ๋า ต่อมาเป็นแม่ไปไหน เป็นต้น ในช่วงระยะของการพัฒนาทางภาษานี้การพูดคุยและการสนทนากับเด็กเป็นการกระตุ้นที่ดีที่เด็กสามารถพัฒนาความคิดได้เต็มที่ที่การปล่อยให้เด็กเรียนรู้ภาษาเองตามธรรมชาติเด็กจะมีพัฒนาการทางภาษามาก คำถามของเด็กที่ถามว่า “ทำไม” คือการค้นหาศัพท์ค้นหาภาษาฝึกความจำและเหตุผลการตอบคำถามของผู้ใหญ่ความสนใจคำตอบจะมีมากถ้าผู้ใหญ่ตอบเด็กจะสนุกสนาน

และเรียนรู้ไปพร้อมกัน การเรียนรู้ภาษาเป็นพัฒนาการตามธรรมชาติจากความคุ้นเคยการได้ยินได้ฟังแต่ถ้ามีการเสริมสร้างรวมด้วยการพัฒนาทางภาษาจะงดงามการพัฒนาความสามารถทางภาษาควรเริ่มตั้งแต่เด็กในวัย ๒ - ๗ ปี เป็นวัยที่พัฒนาการทางภาษาเจริญงอกงามอย่างรวดเร็ว (อารีสินหวิ, ๒๕๓๕, หน้า ๑๘๓) เด็กทุกคนเกิดมาพร้อมกัน

ความสามารถในการเรียนรู้ภาษาโดยเด็กจะเรียนรู้การใช้ภาษาของตนเองทั้งทางด้านความหมายประโยคและเสียงจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ(หรรษา นิลวิเชียร, ๒๕๓๕, หน้า ๒๐๖)ประมวญ ดิคคินสัน (๒๕๓๖, หน้า ๑๕๔) กล่าวว่าส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็กปฐมวัยควรใช้หลักการใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ถ้อยคำที่นำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ควรนำมาจากนิทาน บทความ เรื่องราวที่เด็กสนใจแล้วหยิบคำที่น่าสนใจจากเรื่องราวมาใช้โดยอาจนำคำมาจัดหมวดหมู่หรือนำมาผูกเป็นเรื่องราวขึ้นมาใหม่
๒. เด็กควรจะเรียนรู้ถ้อยคำจากใจความ เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น
๓. เล่นเกมโดยใช้ถ้อยคำ เช่น ปริศนาอักษรไขว้การทายประโยคจับคู่คำกับภาพ เป็นต้น

นอกจากนั้นครูควรส่งเสริมให้เด็กทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น พูดขยายความหมายของถ้อยคำให้ใช้ได้หลากหลายขยายความรู้ในการใช้โครงสร้างทางภาษาให้ถูกต้องรู้จักแต่งประโยคให้มีความหมายชัดเจน หาคำอื่น ๆ มาใช้แทนกันได้จินตนาการ นึกภาพจากคำบรรยายได้รู้จักให้คำจำกัดความของถ้อยคำนั้น พัฒนาความสามารถ ในการใช้ภาษาตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม ฉันทนา ภาคบงข (๒๕๓๘, หน้า ๑ - ๒) กล่าวว่า ภาษาสามารถพัฒนาได้ดีในบรรยากาศที่ผ่อนคลายมีการยอมรับ และไม่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ปัจจัยสำคัญ

ในการส่งเสริมให้เด็กมีความก้าวหน้าทางภาษาอย่างรวดเร็วมีดังนี้

๑. การจัดสภาพแวดล้อมทางภาษา ชั้นเรียนและโรงเรียนควรตกแต่งด้วยคำหรือข้อความซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน

๒. การเล่น การเล่นของเด็กเปรียบได้กับการทำงานในโลกของผู้ใหญ่การพัฒนาการภาษาส่วนมากเกิดจากประสบการณ์จริง จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กได้เล่น

๓. การอ่าน การอ่านเป็นสื่อของการเรียนรู้ควรจูงใจความสนใจให้เด็กรักการอ่าน เช่น อ่านนิทานให้เด็กได้ฟัง

๔. การเขียน การอ่านมีความสัมพันธ์กับการเขียน ควรจัดกิจกรรมการเขียนให้สัมพันธ์กับสิ่งที่เด็กอ่าน

๕. การใช้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น การสื่อข้อความถึงกันและกัน ข้อความถึงเด็กและข้อความถึงผู้ปกครองหรือของ เป็นต้น

วิธีการพื้นฐานเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็ก คือ รู้จักรับฟังเด็กให้เด็กได้พูดคุยถึง เรื่องราวที่เขาได้พบเห็นหรือได้ฟังมา รู้จักพูดคุย หรือสนทนากับเด็ก รู้จักซักถามเพื่อให้เด็กได้ใช้ภาษาได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ให้เด็กรู้จักฝึกฝนการฟัง รับประทานอาหารผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะเมื่อเด็กมีปัญหา นอกจากนี้การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาของเด็กจะต้องมีองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ประสบการณ์ที่สร้างเสริม การฝึกฝนประสาทสัมผัส การยอมรับ ฟังเด็กการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ การมีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีการตั้งใจฟังเด็กการไม่มียกยัดต่อการใช้ภาษาของเด็กและการที่เด็กมีโอกาสได้พูดคุยอย่างสนุกสนาน เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นว่าการพัฒนาความสามารถทางภาษาเกิดจากวุฒิภาวะของเด็กที่มีความพร้อมการฝึกฝนประกอบกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้านและโรงเรียน ส่งเสริมพัฒนาให้เด็กเกิดความเข้าใจความหมาย สามารถใช้ถ้อยคำต่าง ๆ ได้กว้างขวางขึ้น มีโอกาสได้ใช้ภาษาในชีวิตประจำวันและการเล่นของเด็ก ทั้งนี้ผู้ใหญ่มีส่วนสำคัญในการจัดประสบการณ์ที่หลากหลาย มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและเป็นแบบอย่างที่ดีนอกจากนี้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ยังได้กล่าวถึงการ เล่นที่ ส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาในหนังสือ การสอนระดับปฐมวัยศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๗,

หน้า ๒๒๐-๒๒๔) ไว้ว่า เมื่อเด็กอยู่ในระดับอนุบาลความสามารถในการใช้ภาษามีเพิ่มขึ้น ความเข้าใจประโยคยาว ๆ และเข้าใจเรื่องราวที่ผู้ใหญ่พูดได้ตั้งนั้นจึงควรหาทางส่งเสริมเด็กให้สนุก กับการใช้ภาษาให้มากขึ้น กิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาของเด็กได้เช่น

๑. การเล่นนิ้วมือเป็นการเล่นที่ง่ายและสนุกเด็กต้องใช้จินตนาการในขณะที่เล่น และ ขณะเดียวกันก็ได้ฝึกทักษะทางภาษาไปด้วย เพราะขณะที่เล่นเด็กจะต้องพูด และถ้าครูสามารถนำถ้อยคำและประโยคมาแต่งให้คล้องจองกัน และให้เด็กพูดขณะที่เล่นไปด้วยจะทำให้เด็กสนุกกับการพูดยิ่งขึ้น

๒. การเล่นเกมตอบคำถาม โดยให้เด็กดูรูปภาพหรือสิ่งของต่าง ๆ แล้วให้เด็กบอกว่าเป็นอะไร มีลักษณะประโยชน์และวิธีใช้งานอย่างไร

๓. เล่นทายปัญหาอะไรเอ่ย

๔. เล่นร้องเพลงและทำท่าทางประกอบเพลง

๕. เล่นแสดงตามเรื่องในนิทาน

บัตรคำ นิทานและการเล่านิทานตามช่วงวัย

Flash Cards (บัตรคำ) คือสื่อการสอนรูปแบบกระดาษชนิดหนึ่ง ที่ช่วยปูพื้นฐานด้านการจดจำของเด็ก ตั้งแต่ยังเล็ก เน้นให้เด็กใช้ทักษะการจดจำและทักษะการฟัง โดยส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยคำศัพท์หรือรูปภาพอยู่ในนั้น

Flash Cards (บัตรคำ) สำคัญเนื่องจากสมองของเด็ก ๒-๖ ปี สามารถเรียนรู้และซึมซับได้อย่างรวดเร็ว บัตรคำจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยกระตุ้นให้เด็กมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ เพราะในบัตรคำจะมีคำศัพท์ที่หลากหลาย ประกอบกับรูปภาพต่าง ๆ ที่ช่วยกระตุ้นการทำงานของสมองซีกขวาในด้านการจดจำ ให้เด็กมีความเข้าใจในคำศัพท์คำนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานของพัฒนาการด้านต่าง ๆ ในอนาคตของเด็กต่อไป

ลักษณะของ Flash Cards (บัตรคำ)

โดยทั่วไป Flash Cards จะมีลักษณะเป็นแผ่นกระดาษรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งขนาดของ Flash Cards จะแตกต่างกันไปตามรูปแบบการใช้งานและช่วงอายุของเด็ก Flash Cards ที่ดีควรมีภาพและตัวหนังสือขนาดชัดเจน ในระดับการมองเห็นของเด็ก มีขนาด Flash cards ที่เหมาะสมสำหรับเด็กในการใช้มือหยิบจับได้ถนัด สีสัน สดใส สวยงาม เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก ๆ ที่สำคัญควรมีความคงทนพอที่จะรองรับแรงฉีก กัด ดึง ของเด็ก

ขนาดของ Flash Cards ดังนี้

๑. Flash Cards ขนาด ๘x๘ เซนติเมตรเหมาะสำหรับสอนเด็กอายุ ๒-๓ ปี เป็นการเริ่มต้นสอนอย่างง่ายเกี่ยวกับรูปภาพหรือพยัญชนะ เพราะใน Flash Cards จะมีเพียงรูปภาพหรือพยัญชนะอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น รายละเอียดใน Flash cards จะไม่เยอะ เพื่อฝึกเด็กได้โฟกัสที่ภาพและพยัญชนะเท่านั้น

๒. Flash Cards ขนาด ๑๙x๑๓ เซนติเมตร เหมาะสำหรับเด็ก ๒-๖ ปี เพราะมีขนาดใหญ่ที่นิยมใช้จะเป็น Flash Cards จำนวนตัวเลข วันทั้ง ๗ เดือนทั้ง ๑๒ เดือน ฯลฯ ผู้ปกครองสามารถนำไปแปะตามผนังห้องนั่งเล่น ห้องน้ำ ห้องครัว ความสูงให้อยู่ในระดับสายตาเด็กมองเห็นได้ชัดเจน ไม่ว่าจะนั่งอยู่มุมไหนภายในบ้าน ผู้ปกครองก็สามารถสอนคำศัพท์เด็ก ๆ ได้ทุกที่ เพียงวันละ ๓ - ๔ คำ ก็เป็นการส่งเสริมทักษะการจดจำให้เด็ก ๆ

พื้นฐานสำคัญสำหรับการใช้ Flash Cards คือการให้เด็กเรียนรู้จากการดูภาพและเรียนรู้ภาษาจากการฟัง ผู้ปกครองสามารถฝึกให้เด็กเรียนรู้จากการถามและให้เด็กตอบจากภาพและคำศัพท์ โดยเริ่มจากชุดภาพหรือคำศัพท์ที่ละ ๕ ใบ แล้วเพิ่มจำนวนคำหรือภาพขึ้นเรื่อย ๆ ตามความพร้อมของเด็ก ๆ ซึ่งอาจจะเพิ่มในหมวดภาษาหรือคำศัพท์ใหม่ให้เด็กง่าย ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้และการจดจำของเด็ก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเป็นเทคนิคการใช้ Flash cards เน้นความรู้ความเข้าใจที่เด็กแต่ละคนจะรับและเรียนรู้สิ่งที่เราเลือกมาเสริมทักษะให้กับเค้าได้มากเท่าไร โดยจะไม่บังคับเด็ก เพราะฉะนั้นในการสอนของผู้ปกครองก็เช่นกัน ถนัดสอนแบบไหน ใช้เทคนิคอะไร ก็นำไปสอนในแบบของตัวเองได้เลยโดยปกติแล้วจะเริ่มให้

เด็กเรียนรู้ภาพใน Flash Cards ก่อน เพื่อให้เด็กจดจำว่าแต่ละภาพเรียกว่าอย่างไร อยู่ในหมวดไหน เมื่อเด็กจดจำได้แม่นยำแล้ว ก็จะปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เป็นเกม เพื่อเพิ่มความสนุกมากขึ้น เช่น อาจจะให้เด็กจับคู่ภาพที่เหมือนกัน อาจจะให้เด็กจับคู่ภาพกับเงา อาจเพิ่มความยากและความท้าทายให้กับเด็กด้วยการจับคู่ภาพกับคำศัพท์

ประโยชน์ของ Flash Cards

- ช่วยฝึกทักษะด้านการจดจำ
- ช่วยเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ
- ช่วยกระตุ้นการทำงานของสมองซีกขวา เมื่อเด็กได้รับข้อมูลที่เร็วมาก ๆ หน่วยความจำของสมองซีกขวาก็จะเปิดใช้งานและพัฒนาขึ้น
- ช่วยเชื่อมต่อสมองซีกซ้ายและสมองซีกขวาให้ทำงานร่วมกันได้อย่างสมดุล

ประโยชน์ของ Flash Cards มีมากมายนอกจากจะเป็นสื่อการสอนที่สนุกแล้ว ยังสามารถใช้กับเด็กได้ทุกวัย เพียงเลือกใช้ Flash Cards ให้เหมาะกับเด็ก และไม่ควรกดดันเด็กโดยจำกัดเวลาว่าต้องทำได้เท่านั้นเท่านั้น ควรให้เวลาเด็ก ๆ ได้สนุกสนาน และเรียนรู้ไปตามกระบวนการ เมื่อเด็ก ๆ พร้อมก็จะเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตัวเอง และควรหยุดเล่นเมื่อเด็กหมดความสนใจ

การใช้บัตรคำศัพท์ประกอบภาพในการให้ความรู้

๑. การสร้างประโยคเนื้อเรื่อง บัตรคำศัพท์ประกอบภาพสามารถช่วยในการสร้างเรื่องราวง่าย ๆ สามารถสร้างเป็นเรื่องราวที่สนุกสนานต่าง ๆ ได้

๒. การเว้นข้อความ ผู้สอนสามารถเริ่มต้นด้วยคำศัพท์ง่าย ๆ การสร้างเรื่องราวสั้น ๆ และให้เด็กเติมคำที่ถูกต้อง

๓. การตั้งคำถาม ให้เด็กสร้างคำถาม ซึ่งเป็นวิธีการเรียนและฝึกฝนที่ดีเยี่ยมเพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมและมีความกระตือรือร้นมากยิ่งขึ้น

วิธีเลือกหนังสือนิทานสำหรับเด็กแต่ละช่วงวัย

พูดถึงนิทาน นิทานมีผลต่อพัฒนาการของเด็กมาก ๆ ทั้งในแง่ของจินตนาการความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การรับฟัง การรู้จักอดทนรอคอย การตั้งคำถาม สมาธิ เพิ่มจำนวนคำศัพท์ ความจำได้เป็นอย่างดี และรวมไปถึงการอ่านเพื่อสายสัมพันธ์ของครอบครัว นิทานจึงเป็นอาวุธลับของคุณแม่ที่ช่วยให้เด็ก ๆ ยิ้มและหัวเราะมีความสุขไปกับจินตนาการไม่รู้จบได้ การอ่านนิทานต้องเป็นความสุข ไม่บังคับและไม่เสียน้ำตา

ประเภทของนิทาน

ช่วงแรกเกิดถึง ๖ เดือน

ช่วงนี้เป็นวัยที่เริ่มใช้สายตาและมือ นอนขยับร่างกาย อมมือ คว่ำจับสิ่งของ เริ่มคว่ำ ฟังและจดจำเสียงของพ่อแม่ได้ดี

หนังสือควรเป็นประเภทผ้านุ่ม ๆ นิ่ม ๆ จับแล้วมีเสียง มีตุ๊กตาบีบได้ยิ่งสัมผัสแล้วมีเสียงเล่นได้ยิ่งทำให้ลูกพยายามจะจับมากขึ้น หนังสือมีแต่ภาพก็ได้ หรือมีตัวอักษรเล็กน้อย ช่วงนี้เค้าจะฟังเสียงเล่าของคุณพ่อคุณแม่เป็นหลัก เล่าด้วยเสียงที่อ่อนโยนอบอุ่นน่าฟังคุยกับเค้าเหมือนตอนอยู่ในท้องเลย

ช่วงอายุ ๖ - ๑๒ เดือน

เริ่มคลานได้ คว่ำได้คล่อง นั่งเอง หยิบจับสิ่งของที่สนใจ มองรูปภาพ เริ่มจำคำศัพท์ง่าย ๆ และพูดได้ เช่นคำว่า พ่อ แม่ หมา แมว กิน นอน เป็นต้น การสัมผัสหยิบจับจะยังกะน้ำหนักแรงไม่ได้จะมีการโยนปาหิ้งเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการ

หนังสือที่แนะนำควรเป็นประเภทไม่ฉีกขาดง่าย ทนทาน เช่นประเภทหนังสือบอร์ดบุ๊คแข็งแรง เล่มกระดาษหนาทุกหน้า หนังสือเสียงกดแล้วมีเสียง ภาพสีสวย ตัวหนังสือน้อย ๆ หรือประเภทหนังสือยาง หนังสือเปียกน้ำได้เป็นต้น

ช่วงอายุ ๑ - ๒ ปี

วัยนี้กำลังเรียนรู้เริ่มเดินเองได้ และชอบสำรวจ จะมีสมาธิไม่นานนัก เดินไปเดินมา คุณพ่อคุณแม่ต้องอ่านให้หน้าสนใจ เล่นเสียงสูงต่ำ ลูกฟังได้ไม่นานต้องเล่นใหญ่และดึงความสนใจลูกให้อยู่หมัด

ช่วงอายุ ๓ - ๔ ปี

วัยนี้เด็ก ๆ จะชอบฟังนิทาน อยากรู้อยากเห็นเข้าใจคำศัพท์ในหัวมีมากขึ้นสื่อสารโต้ตอบได้ และพร้อมเรียนรู้เรื่องฟังนิทานเรื่องยาว ๆ สนุก ๆ หนังสือที่แนะนำ คือหนังสือนิทานทั่วไป รูปสวยๆดูภาพแล้วแปลความได้ว่าเกิดอะไรขึ้นในเนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องดีดี มีการตั้งคำถามพูดคุยกับลูกได้ ควรเลือกเนื้อหาที่มีประโยชน์ไว้ก่อนและสร้างสรรค์เสริมสร้าง EF กิจวัตรประจำวันที่ดีกิน นอน แปร่งฟัน ทานข้าว นิสัย การให้ การแบ่งปัน การขอโทษ การขอบคุณ การช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น ต่อยอดมาจากวัยเด็ก

ช่วงอายุ ๕-๖ ปี

เป็นวัยเข้าโรงเรียนเริ่มหัดเขียนอ่านได้บ้างแล้ว สมาธิจดจ่อมากขึ้นต้องการเนื้อเรื่องสนุกๆผจญภัยไปเจอสิ่งแปลกใหม่

หนังสือที่แนะนำนิทานทั่วไป เลือกจากสิ่งที่ลูกสนใจ ตัวการ์ตูนโปรด เรื่องราวที่เค้าสนใจเป็นพิเศษแต่ยังคงมีภาพประกอบอยู่ หยิบหนังสือเล่มแรกของลูกที่ตัวหนังสือน้อยๆ นำมาหัดให้ลูกได้เริ่มฝึกอ่านคำศัพท์ง่าย ๆ สามารถเริ่มซื้อหนังสือนิทานประเภทหัดอ่านสำหรับเด็กที่ตัวหนังสือใหญ่ คำศัพท์ง่ายตามระดับเนื้อหาอาจไม่สนุกมากแต่เน้นคำศัพท์ง่ายสอนลูกไปในตัว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี: การศึกษาเบื้องต้น (จิราภรณ์ แสงพารา , ๒๕๖๑)

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา ของเด็กอายุ ๒-๓ ปี ต่อพัฒนาการด้านภาษาของเด็ก

รูปแบบการศึกษา : การวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลองสถานที่ศึกษา : สถานเลี้ยงเด็กแห่งหนึ่ง ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดขอนแก่น ทำการศึกษาตั้งแต่วันที่ ๑๗ - ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑กลุ่มตัวอย่าง: เด็กอายุ ๒ - ๓ ปีที่มีพัฒนาการด้านภาษาสงสัยล่าช้า โดยใช้เครื่องมือการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย (Denver II) ฉบับภาษาไทยจำนวน ๕ คน

วิธีการศึกษา : เด็กที่มีพัฒนาการด้านภาษาสงสัยล่าช้า จะได้รับโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูรา ผ่านหนังสือนิทานประกอบภาพ ชุดบัตรคำ และเกมส์ต่อภาพ การวัดผล : การประเมินพัฒนาการด้านภาษาด้วยแบบประเมิน DENVER II ฉบับภาษาไทย และแบบประเมินการเข้าใจภาษาและการเข้าใจภาษาของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ๙๕% CI และ Paired t-test ผลการศึกษา : เด็กอายุ ๒ - ๓ ปี ที่มีพัฒนาการด้านภาษาสงสัยล่าช้าหลังเข้าร่วมโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา พบว่ามีพัฒนาการด้านภาษาปกติด้วยเครื่องมือ Denver II จำนวน ๔ คน (ช่วงความเชื่อมั่น ๙๕% เท่ากับ ๐.๖๔-๑.๗๖) และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการเข้าใจภาษาและการใช้ภาษาของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒.ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านการใช้ภาษาสมวัยของเด็กปฐมวัยในจังหวัดสุโขทัย (เมตตา ลิ้มปวราลัยและคณะ, ๒๕๖๒)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑) ศึกษาระดับพัฒนาการทางด้านการใช้ภาษาของเด็กปฐมวัยในจังหวัดสุโขทัย

๒) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านการใช้ภาษาสมวัยของเด็กปฐมวัยในจังหวัดสุโขทัย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดูแลที่ดูแลเด็กไม่ต่ำกว่า ๖ เดือนและเด็กปฐมวัยที่มีอายุ ๒ ปี ถึง ๕ ปีในจังหวัดสุโขทัย กลุ่มตัวอย่างสุ่มแบบแบ่งชั้นจำนวน ๓๗๐ คน

เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย ๓ ส่วนได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลด้านพฤติกรรมการณ์เลี้ยงดูของผู้ดูแลเด็กที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านการใช้ภาษาและแบบประเมินพัฒนาการคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านการใช้ภาษา คำนวณค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค(Cronbach's coefficient) เท่ากับ ๐.๘๔ และ ๐.๗๒ ตามลำดับจึงนำไปใช้ในกลุ่มตัวอย่างต่อไป

สถิติที่ใช้คือร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยโลจิสติก (Binary logistic regression)

สรุปผลได้ตั้งนี้มากกว่าครึ่งหนึ่งของเด็กปฐมวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ ๕๕.๒๐) มีพัฒนาการด้านการใช้ภาษาสมวัยคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมของผู้เลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านการใช้ภาษาอยู่ในระดับปานกลางคือด้านร่างกาย ส่วนพฤติกรรมของดูแลเด็กที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านการใช้ภาษาที่อยู่ในระดับดีคือด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาสมวัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลกับระดับพัฒนาการด้านการใช้ภาษาที่สมวัยของเด็กปฐมวัยในจังหวัดสุโขทัยได้แก่ ระยะเวลาในการดูโทรทัศน์ ระยะเวลาการเล่นเกมส์คอมพิวเตอร์/เล่นเกมมือถือ สถานภาพสมรสของพ่อแม่ และอายุของผู้ดูแลเด็ก

๓. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้าโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอแสวงหาจังหวัดอ่างทอง (เจตต์ชัญญา บุญเฉลียวและคณะ, ๒๕๖๔)

มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑) ศึกษาสถานการณ์สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้าและความต้องการในรูปแบบพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า

๒) พัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

๓) ประเมินรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ดำเนินการวิจัย ๓ ระยะ

ระยะที่ ๑ วิเคราะห์สถานการณ์

ระยะที่ ๒ พัฒนารูปแบบ

ระยะที่ ๓ ประเมินและปรับปรุง

จากผู้แทนชุมชนซึ่งประกอบด้วยพ่อ-แม่/ผู้ปกครองครูผู้ดูแลเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยใช้เทคนิค AIC และดำเนินการตามแผนกิจกรรม “รักลูก ผูกใจรักด้วยภาษา” เป็นเวลา ๘ สัปดาห์

ผลการวิจัยพบว่า ๑) สถานการณ์สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้าโดยสรุปว่า เด็กที่มีอายุน้อยมีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้ากว่าเด็กที่อายุมาก เนื่องจากมีปัญหาทางด้านการสื่อสารและยังขาดความสนใจในการดำเนินกิจกรรม

๒) การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้าภาพรวมมีระดับความสนใจอยู่ในระดับสูง ร้อยละ ๕๓.๗๔ ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการใช้คำอย่างมีจุดมุ่งหมายเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๒.๓๙ ทำให้การใช้ประโยคเพื่อสื่อความหมายสูงขึ้นร้อยละ ๓๑.๓๕ และกลุ่มตัวอย่างไม่มีปัญหาหลังจากการประเมินโดยเครื่องมือ DSPM

๓) การประเมินรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า พบว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ย ๘๓.๓๕ และ ๙๕.๔๐ ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมที่สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๑

๔. ผลของโปรแกรมการมีส่วนร่วมส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาต่อความรู้และการรับรู้ความสามารถของผู้ดูแลเด็กวัยปฐมวัย (อรุณศรี กัณวเศรษฐและคณะ, ๒๕๖๑)

วัตถุประสงค์ คือ ๑) เปรียบเทียบความรู้เรื่องพัฒนาการด้านภาษาของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

๒) เปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการมีส่วนร่วมผู้ดูแลเด็กในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาล่าช้า

พัฒนาโปรแกรมตามแนวคิดของโคเฮนและอัสฮอฟคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน ๒๑ คน

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย ๒ ชุด ได้แก่ ชุดที่ ๑ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยประกอบด้วยโปรแกรมการมีส่วนร่วมส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาต่อความรู้และการรับรู้ความสามารถของผู้ดูแลเด็กวัยปฐมวัยระยะเวลาในการเข้าร่วมโปรแกรม ๑ ครั้งต่อสัปดาห์รวม ๕ สัปดาห์ใช้เวลาครั้งละประมาณ ๖๐ นาที ชุดที่ ๒

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีข้อมูลส่วนบุคคล แบบวัดความรู้แบบสอบถามการรับรู้ความสามารถ และแบบสอบถามความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมของผู้ดูแลเด็กในโปรแกรมฯ ผลการวิจัย พบว่าค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการทดสอบความรู้ของผู้ดูแลเด็กก่อนเข้าโปรแกรมฯ เท่ากับ ๘.๗๖+๒.๔๙ ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรมฯ เท่ากับ ๑๑.๕๗+๒.๗๑ ($p < 0.001$) และผลการรับรู้ความสามารถของผู้ดูแลเด็กก่อนเข้าโปรแกรมฯ เท่ากับ ๗๑.๕๗+๑๖.๗๗ และหลังเข้าโปรแกรมฯ เท่ากับ ๗๘.๘๐+๑๓.๐๓ ($p = 0.03$) ผลความพึงพอใจของผู้ดูแลเด็กอยู่ในระดับมากที่สุด ($x = 4.62$)

๕. การพัฒนาการพูดเล่าเรื่องโดยใช้แผนการจัดประสบการณ์ประกอบบัตรภาพและบัตรคำสำหรับเด็กอนุบาลโรงเรียนบ้านดอนสำราญ ตำบลแม่รำพึง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (วีรยา ทองไทร, ๒๕๕๖)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑) เปรียบเทียบความสามารถทักษะทางภาษาของนักเรียนชั้น อนุบาลปีที่ ๒ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมพูดเล่าเรื่องโดยใช้แผนการจัดประสบการณ์ ประกอบบัตรภาพและ บัตรคำ

๒) ศึกษาคะแนนพัฒนาการทางภาษาของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ ๒ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมพูดเล่าเรื่องโดยใช้แผนการจัดประสบการณ์ ประกอบบัตรภาพและบัตรคำ

กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กอนุบาลชั้นปีที่ ๒ อายุระหว่าง ๕-๖ ปี จำนวน ๑๕ คน แยกออกเป็นเพศชาย ๘ คน เพศหญิง ๗ คน ของ โรงเรียนโรงเรียนบ้านดอนสำราญ ตำบลแม่รำพึงอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการพูดเล่าเรื่องโดยใช้แผนการจัดประสบการณ์ประกอบบัตรภาพและ บัตรคำสำหรับเด็กอนุบาลชั้นปีที่ ๒ และแบบประเมินความสามารถ

ทักษะทางภาษา ของเด็กอนุบาลชั้นปีที่ ๒ จำแนกเป็นความสามารถทางด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที่

ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความสามารถทักษะทางภาษา ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ ๒ ก่อนและหลัง การ จัดกิจกรรมพูดเล่าเรื่องโดยใช้แผนการจัดประสบการณ์ ประกอบบัตรภาพและบัตรคำก่อนเรียนและ หลังเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒) คะแนนพัฒนาการทางภาษา ของเด็กอนุบาลชั้นปี ที่ ๒ หลังการจัดกิจกรรม การพูดเล่าเรื่องโดยใช้แผนการจัดประสบการณ์ ประกอบบัตรภาพและบัตรคำมี คะแนนเฉลี่ยพัฒนาการ ทางภาษาก่อนจัดกิจกรรมเท่ากับ ๓๐.๐๖ และมีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการทางภาษาหลัง จัดกิจกรรมเท่ากับ ๖๒.๐๐ คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ๓๑.๙๓ คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๙๑

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้โปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดา ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กอายุ ๑ - ๓ ปีที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยดังนี้

๓.๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓. ขั้นตอนในการวิจัยและพัฒนา

๓.๔. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง**ประชากร**

มารดาที่มีบุตรอายุ ๑ - ๓ ปี ที่มารับบริการในคลินิกเด็กดี กลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรม บริการสุขภาพเด็กดี สถาบันพัฒนาสุขภาพวะเขตเมือง

การคำนวณขนาดตัวอย่าง

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากงานวิจัยของอรุณศรี กัณวเศรษฐ์, พวงทิพย์ ชัยพิบาลสฤณี และสุภาวดี เครือโชคกุล (๒๐๑๘) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลของโปรแกรมการมีส่วนร่วมส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาต่อความรู้และการรับรู้ความสามารถของผู้ดูแลเด็กวัยปฐมวัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าโปรแกรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เท่ากับ ๘.๗๖ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๒.๔๙ และกลุ่มตัวอย่างหลังเข้าโปรแกรมมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เท่ากับ ๑๑.๕๗ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๒.๗๑ นำมาคำนวณค่าอิทธิพล (Effect Size) เท่ากับ ๐.๕๖ กำหนดให้ค่าระดับความเชื่อมั่น (Type II error) เท่ากับ ๐.๐๕ อำนาจการกระจายทดสอบ (power analysis) เท่ากับ ๐.๘๐ และนำค่าที่ได้มาคำนวณด้วยโปรแกรม G power ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๒๒ คน และเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ ๒๐.๐ เพื่อป้องกันการไม่สามารถเข้าร่วมงานวิจัยของกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ๒๖ คน

สถานที่และระยะเวลาดำเนินการ

กลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี สถาบันพัฒนาสุขภาพวะเขตเมือง ระยะเวลาดำเนินการ เดือนธันวาคม ๒๕๖๔ - กันยายน ๒๕๖๕

เกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการ (Inclusion Criteria)

โดยกำหนดตามคุณสมบัติ (Inclusion Criteria) ดังต่อไปนี้

๑. มารดาที่มีบุตรเพศชาย หรือหญิง อายุระหว่าง ๑ - ๓ ปี ที่มีภาวะสุขภาพดี
๒. มารดาดูแลบุตรต่อเนื่อง ๖ เดือนขึ้นไป และอาศัยอยู่บ้านเดียวกับบุตร
๓. มารดาที่มีความสามารถในการรับรู้ อ่าน เขียน พูด และเข้าใจภาษาไทย
๔. มารดาเป็นผู้พบุตรมารับการรักษาที่คลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี
๕. มารดาสามารถเข้าร่วมโปรแกรมฯได้ครบ ๓ สัปดาห์
๖. มารดาใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยเล่ม DSPM

เกณฑ์การแยกอาสาสมัครออกจากโครงการ (Exclusion criteria)

๑. เด็กมีโรคประจำตัว ได้แก่ โรคหัวใจ โรคลมชัก เป็นต้น
๒. เด็กมีปัญหาด้านพันธุกรรม ได้แก่ โรคดาวน์ซินโดรม
๓. เด็กมีปัญหาด้านพฤติกรรม ได้แก่ ออทิสติก สมาธิสั้น

เกณฑ์การให้เลิกจากการศึกษา (Discontinuation criteria)

ไม่สามารถติดต่อกลุ่มตัวอย่างได้

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ใช้แบบประเมินในการเก็บข้อมูล และมีการทำกลุ่ม ฝึกทักษะโดยการลงมือปฏิบัติจริงกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้โปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กอายุ ๑ - ๓ ปีที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา

๓.๒. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยดังต่อไปนี้

ตัวแปรต้น คือ

โปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๑. พูดคุยสร้างสัมพันธภาพ ค้นหาแรงจูงใจ สร้างแรงจูงใจโดยใช้การให้คำแนะนำแบบสั้น BA (Brief advice)
๒. กิจกรรมให้ความรู้แก่มารดาในเรื่องพัฒนาการด้านภาษาและการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาเด็กปฐมวัย การใช้บัตรคำ การเลือกหนังสือนิทานตามช่วงวัย การเล่านิทาน
๓. กิจกรรมการฝึกทักษะการใช้บัตรคำ และ การเล่านิทาน ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๓.๑ การกระทำที่ประสบความสำเร็จด้วยตนเอง กิจกรรมให้ความรู้แก่มารดาในเรื่องพัฒนาการเด็กปฐมวัย การใช้บัตรคำ การเลือกหนังสือนิทานตามช่วงวัย การเล่านิทาน และให้มารดาลงมือฝึกทักษะการใช้บัตรคำ การเลือกนิทานตามช่วงวัย และการเล่านิทาน ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๓.๒ การสังเกตตัวแบบหรือการสังเกตประสบการณ์ของผู้อื่น ให้เจ้าหน้าที่สาธิตการใช้บัตรคำ การเลือกนิทานตามช่วงวัย การเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และมารดาที่มีประสบการณ์ในการใช้บัตรคำและการเล่านิทาน ในการส่งเสริมพัฒนาการ มาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อเป็นการพัฒนาความสามารถต่อทักษะ และพฤติกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๓.๓. การได้รับคำแนะนำหรือชักจูงด้วยคำพูด กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้บัตรคำ การเลือกนิทานตามช่วงวัย และการเล่านิทาน ในการส่งเสริมพัฒนาการบุตรที่เหมาะสมตามวัย ชี้แนะให้เห็นความสำคัญของการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๓.๔. สภาวะทางสรีระและอารมณ์ กิจกรรมชี้แนะให้เห็นความก้าวหน้าความสำเร็จของผู้เลี้ยงดูหลักในการใช้บัตรคำการเลือกนิทานตามช่วงวัย และการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ให้กำลังใจ เสริมแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้มารดาเกิดความมั่นใจในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๔. ประเมินผล หลังเข้าโปรแกรม ๑ สัปดาห์ ติดตามทางโทรศัพท์มือถือ หลังเข้าโปรแกรมครบ ๒ สัปดาห์นัดหมายกลุ่มตัวอย่างมาที่กลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี สถาบันพัฒนาสุขภาพเขตเมือง โดยใช้แบบประเมินทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

ตัวแปรตาม คือ

๑. ทักษะของมารดาในการใช้บัตรคำและการเล่านิทาน

๒. เด็กมีพัฒนาการด้านภาษาสมวัย

๓.๓. ขั้นตอนในการวิจัยและพัฒนา

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย โดยได้ออกแบบและสร้างขึ้นตามแนวทฤษฎีการรับรู้สมรรถนะแห่งตน (Self-efficacy theory) ของแบนดูราแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องการสร้างแรงจูงใจโดยการให้คำแนะนำแบบสั้น เป็นพื้นฐานของการออกแบบ โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

๓.๓.๑ ศึกษาเอกสาร งานวิจัย และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

๓.๓.๒ ออกแบบโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๓.๓.๓ สร้างชุดประเมินทักษะโดยใช้บัตรคำและการเล่านิทาน ทดลองใช้ชุดประเมิน ประเมินความเที่ยงของชุดประเมิน

๓.๓.๔ ดำเนินการตามโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา และเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๕ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปและประเมินผลการวิจัย

๓.๔. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑. โปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กอายุ ๑ - ๓ ปีที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา

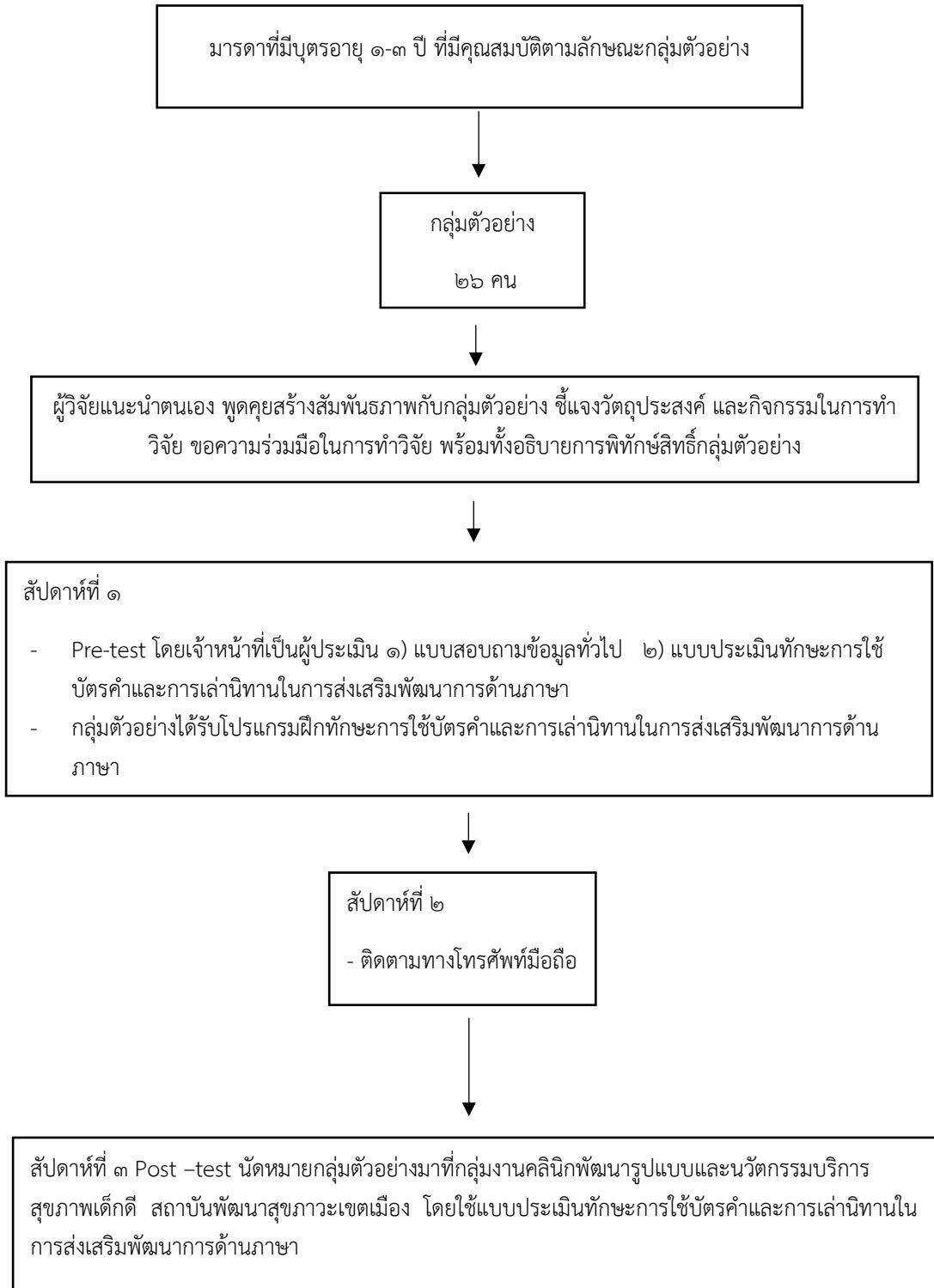
๒. แบบประเมินทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๓.๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการดำเนินการเก็บข้อมูล

วิธีดำเนินการเพื่อเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาผลของโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา ดังภาพที่ ๒

ภาพที่ ๒

การติดตามประเมินผล

หลังเข้าโปรแกรม ๑ สัปดาห์ ติดตามทางโทรศัพท์มือถือ หลังเข้าโปรแกรมครบ ๒ สัปดาห์นัดหมายกลุ่มตัวอย่างมาที่กลุ่มงานคลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี สถาบันพัฒนาสุขภาพเขตเมือง โดยใช้แบบประเมินทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

๓.๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ก. แบบประเมิน ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินมาวิเคราะห์โดยลำดับขั้นตอนดังนี้

๑.ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบประเมินทุกฉบับ

๒.การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๒) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test กรณีตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติ และกรณีตรวจสอบการแจกแจงไม่ปกติ ใช้สถิติ Wilconson Signed-Rank test

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาสำหรับเด็กอายุ 1 - 3 ปี ที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา สถาบันพัฒนาสุขภาพเขตเมือง มีการตั้งเป้าหมายของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 26 ราย แต่เนื่องจากช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (Covid-19) ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชน จึงทำให้ประชาชนไม่กล้าออกจากบ้าน และมีการ Work from home เป็นส่วนใหญ่ ประชาชนไม่กล้าเข้ามาใช้บริการที่โรงพยาบาลหากไม่มีอาการหนัก และไม่กล้าพาบุตรหลานออกจากบ้านหรือพามาโรงพยาบาล (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) จากการเก็บรวบรวมผลการวิจัยในครั้งนี้จึงสามารถรวบรวมกลุ่มตัวอย่างได้จำนวนทั้งหมด 5 ราย โดยการใช้แบบประเมินในการสังเกตทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของมารดาที่มีบุตรสงสัยล่าช้าด้านภาษา และเปลี่ยนการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และได้วิเคราะห์ผลการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของมารดา ประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ของครอบครัว
ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของมารดา

ผู้กรอกแบบประเมิน	จำนวน(N=5)	ร้อยละ(100)
อายุ		
20-30 ปี	1	20
31-40 ปี	2	40
41-50 ปี	2	40
สถานภาพสมรส		
โสด	1	20
คู่	4	80
การศึกษา		
มัธยมศึกษา	1	20
ปริญญาตรี	3	60
สูงกว่าปริญญาตรี	1	20
อาชีพ		
รับจ้าง	1	20
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	1	20
ธุรกิจส่วนตัว /ค้าขาย	1	20
พนักงานบริษัท	1	20
แม่บ้าน	1	20
รายได้ของครอบครัวต่อเดือน (บาท)		
10,001-20,000 บาท	1	20
20,001- 30,000 บาท	2	40

ผู้กรอกแบบประเมิน	จำนวน(N=5)	ร้อยละ(100)
30,001-40,000 บาท	2	40

จากตารางที่ 1 ผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน 5 ราย เป็นมารดาของเด็กอายุ 1-3 ปีที่ส่งสัยล่าช้าด้านภาษา มีอายุระหว่าง 20-30 ปี 1 ราย (ร้อยละ 20) อายุระหว่าง 31-40 ปี 2 ราย (ร้อยละ 40) อายุระหว่าง 41-50 ปี 2 ราย (ร้อยละ 40) มีสถานภาพสมรสโสด 1 ราย (ร้อยละ 20) สถานภาพสมรสคู่ 4 ราย (ร้อยละ 80) มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษา 1 ราย (ร้อยละ 20) ปริญญาตรี 3 ราย (ร้อยละ 60) สูงกว่าปริญญาตรี 1 ราย (ร้อยละ 20) มีอาชีพ รับจ้าง 1 ราย (ร้อยละ 20) ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ 1 ราย (ร้อยละ 20) ธุรกิจส่วนตัว /ค้าขาย 1 ราย (ร้อยละ 20) พนักงานบริษัท 1 ราย (ร้อยละ 20) แม่บ้าน 1 ราย (ร้อยละ 20) มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือน 10,001-20,000 บาท 1 ราย (ร้อยละ 20) 20,001- 30,000 บาท 2 ราย (ร้อยละ 40) และ 30,001-40,000 บาท 2 ราย (ร้อยละ 40)

ส่วนที่ 2 ผลการประเมินทักษะของมารดาก่อนและหลังการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา

ตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะของมารดาก่อนและหลังใช้บัตรคำ

ทักษะการใช้บัตรคำ	ก่อนได้รับโปรแกรม จำนวน (ร้อยละ)		หลังได้รับโปรแกรม จำนวน (ร้อยละ)	
	ปฏิบัติได้ ถูกต้อง	ปฏิบัติไม่ ถูกต้อง	ปฏิบัติได้ ถูกต้อง	ปฏิบัติไม่ ถูกต้อง
1.มารดาจัดทำให้บุตรนั่งหันหน้าเข้าหาตัวเองหรือนั่งตัก ขณะใช้บัตรคำ	2(40)	3(60)	5(100)	0
2.มารดาพูดกับบุตรอย่างชัดถ้อยชัดคำทุกครั้ง ด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวลและอ่อนโยน	3(60)	2(40)	5(100)	0
3.มารดาใช้บัตรคำในสภาพมีแสงสว่างเพียงพอมองเห็น ภาพได้ชัดเจน	2(40)	3(60)	5(100)	0
4.มารดาสอนให้เด็กพูดคำสั้นๆตามภาพในบัตรคำ	2(40)	3(60)	5(100)	0
5.มารดาสามารถกระตุ้นให้บุตรสนใจมีส่วนร่วม (ดู/ชี้/ออกเสียง)พูดบอกเล่าเกี่ยวกับภาพที่เห็น ขณะใช้ บัตรคำ	2(40)	3(60)	5(100)	0
6.มารดาสามารถใช้บัตรคำกับบุตรได้อย่างน้อย 1 ครั้ง/ วันและทุกวัน	2(40)	3(60)	3(60)	2(40)
7.ขณะใช้บัตรคำฝึกสอนเด็ก ไม่มีสิ่งรบกวนสมาธิของ เด็ก	2(40)	3(60)	5(100)	0

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินหลังให้โปรแกรมในการใช้บัตรคำแก่มารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่บุตร พบว่า มารดาส่วนใหญ่มีทักษะในการใช้บัตรคำปฏิบัติได้ถูกต้อง ในข้อ 1.มารดาจัดทำให้บุตรนั่งหัน

หน้าเข้าหาตัวเองหรือนั่งตักขณะใช้บัตรคำ ร้อยละ100 2.มารดาพูดกับบุตรอย่างชัดเจนชัดคำทุกครั้ง ด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวลและอ่อนโยน ร้อยละ100 3.มารดาใช้บัตรคำในสภาพมีแสงสว่างเพียงพอมองเห็นภาพได้ชัดเจน ร้อยละ100 4.มารดาสอนให้เด็กพูดคำสั้นๆตามภาพในบัตรคำ ร้อยละ100 5.มารดาสามารถกระตุ้นให้บุตรสนใจมีส่วนร่วม(ดู/ชี้/ออกเสียง)พูดบอกเล่าเกี่ยวกับภาพที่เห็นขณะใช้บัตรคำ ร้อยละ100 7.ขณะใช้บัตรคำฝึกสอนเด็ก ไม่มีสิ่งรบกวนสมาธิของเด็ก ร้อยละ100 และข้อ6.มารดาสามารถใช้บัตรคำกับบุตรได้อย่างน้อย 1 ครั้ง/วันและทุกวัน ร้อยละ60

ตารางที่ 3 ผลการประเมินทักษะของมารดาก่อนและหลังเล่นนิทาน

ทักษะการเล่นนิทาน	ก่อนได้รับโปรแกรมฯ จำนวน (ร้อยละ)		หลังได้รับโปรแกรมฯ จำนวน (ร้อยละ)	
	ปฏิบัติได้ ถูกต้อง	ปฏิบัติไม่ ถูกต้อง	ปฏิบัติได้ ถูกต้อง	ปฏิบัติไม่ ถูกต้อง
1.มารดาสามารถอธิบายเหตุผลในการเลือกนิทานได้ เหมาะสมกับวัยบุตร	2(40)	3(60)	5(100)	0
2.มารดาสามารถอ่านนิทานโดยการออกเสียงตาม อารมณ์ของตัวละครในนิทาน	4(80)	1(20)	5(100)	0
3.มารดาปิดโทรทัศน์และเก็บของเล่นก่อนเล่นนิทาน,ไม่ ทำกิจกรรมอื่นระหว่างเล่นนิทาน	3(60)	2(40)	5(100)	0
4.มารดาสามารถจัดให้บุตรฟังนิทานเมื่อบุตรพร้อม (อารมณ์ดี)	5(100)	0	4(80)	1(20)
5.มารดาจัดทำได้เหมาะสมกับการเล่นนิทาน (มารดาอุ้ม บุตรนั่งตัก โอบกอดขณะเล่นนิทาน หันหน้าหนังสือมา ทางเดียวกัน)	2(40)	3(60)	5(100)	0
6.มารดากระตุ้นให้บุตรมีส่วนร่วมระหว่างเล่นนิทาน	3(60)	2(40)	5(100)	0
7.มารดาสามารถอ่านนิทานให้บุตรฟังได้อย่างน้อย 1 ครั้ง/วันและทุกวัน	1(20)	4(80)	4(80)	1(20)

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินหลังให้โปรแกรมในการเล่นนิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่บุตร พบว่า มารดาส่วนใหญ่มีทักษะในการเล่นนิทานสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง ในข้อ1.มารดาสามารถอธิบายเหตุผลในการเลือกนิทานได้เหมาะสมกับวัยบุตร ร้อยละ100 2.มารดาสามารถอ่านนิทานโดยการออกเสียงตามอารมณ์ของตัวละครในนิทาน ร้อยละ100 3.มารดาปิดโทรทัศน์และเก็บของเล่นก่อนเล่นนิทาน,ไม่ทำกิจกรรมอื่นระหว่างเล่นนิทาน ร้อยละ100 5.มารดาจัดทำได้เหมาะสมกับการเล่นนิทาน (มารดาอุ้มบุตรนั่งตัก โอบกอดขณะเล่นนิทาน หันหน้าหนังสือมาทางเดียวกัน) ร้อยละ100 6.มารดากระตุ้นให้บุตรมีส่วนร่วมระหว่างเล่นนิทาน ร้อยละ100 7.มารดาสามารถอ่านนิทานให้บุตรฟังได้อย่างน้อย 1 ครั้ง/วันและทุกวัน ร้อยละ80 และในข้อที่4.มารดาสามารถจัดให้บุตรฟังนิทานเมื่อบุตรพร้อม(อารมณ์ดี) จำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ80 ซึ่งลดลงจากก่อนให้โปรแกรมฯ เนื่องจากการสังเกตมารดาและบุตรในวันที่ติดตามนัด DSPM2 พบว่า ขณะที่มารดาเล่นนิทานให้บุตรฟัง อารมณ์บุตรไม่ดี อยู่ไม่นิ่ง ไม่ยอมฟังมารดา

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กอายุ 1-3 ปีที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา เป็นระยะเวลา 3 สัปดาห์ โดยดำเนินการศึกษาที่คลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี สถาบันพัฒนาสุขภาพเขตเมือง กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 ราย กลุ่มตัวอย่างคงอยู่ตลอดการวิจัย และไม่มีการถอนตัวในระหว่างการดำเนินการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา โดยผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา ได้ค่าเท่ากับ 0.85 และทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตร KR-20 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.72 ส่วนเครื่องมือในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กอายุ 1-3 ปีที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัย โดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 3 สัปดาห์ โดยกลุ่มตัวอย่างได้รับโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กอายุ 1-3 ปีที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา จำนวน 1 ครั้ง มีการประเมินติดตามทางโทรศัพท์ 1 ครั้ง และติดตามประเมินผลในสัปดาห์ที่ 3 โดยการนัดหมายมารดาและบุตรมาที่คลินิกพัฒนารูปแบบและนวัตกรรมบริการสุขภาพเด็กดี สถาบันพัฒนาสุขภาพเขตเมือง กรุงเทพมหานคร เมื่อสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า

หลังได้รับโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กอายุ 1-3 ปีที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา เป็นระยะเวลา 3 สัปดาห์ พบว่า มารดาส่วนใหญ่มีทักษะในการใช้บัตรคำและการเล่านิทานสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมฯ

และหลังได้รับโปรแกรมฯในส่วนของการเล่นนิทาน ในข้อที่4.มารดาสามารถจัดให้บุตรฟังนิทานเมื่อบุตรพร้อม(อารมณ์ดี) พบจำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ80 ซึ่งลดลงจากก่อนให้โปรแกรมฯ เนื่องจากการสังเกตมารดาและบุตรในวันที่ติดตามนัด DSPM2 พบว่า ขณะที่มารดาเล่านิทานให้บุตรฟัง อารมณ์บุตรไม่ดี อยู่ไม่นิ่ง ไม่ยอมฟังมารดา จากการสอบถามมารดา แจ้งว่า “บางวันไม่ฟัง เนื่องจากทำงานจึงไม่ได้ฝึกบุตรทุกวัน บางครั้งบุตรไม่สนใจและสถานที่ฝึกไม่พร้อม แต่พยายามฝึกและฝึกบุตรช่วงระหว่างขับรถกลับบ้าน”

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.การดำเนินการพัฒนาทักษะการพูดแก่เด็ก มักถูกมองว่าเป็นเรื่องยากแต่ความเป็นจริงแล้วสามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ในเด็กทุกวัย แต่ต้องมีวิธีการและกระบวนการที่เหมาะสมและต่อเนื่อง ประเด็นสำคัญต้องค่อยเป็นค่อยไป

2.เลือกวิธีการหรือสื่อที่จะนำมาจัดทำหรือพัฒนาโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับความพร้อมมูลภาวะ ความต้องการ ความถนัดและความสนใจของเด็กในแต่ละช่วงอายุ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาโปรแกรมฝึกทักษะการใช้บัตรคำและการเล่านิทานของมารดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาสำหรับเด็กอายุ 1 - 3 ปีที่สงสัยล่าช้าด้านภาษา ไปดำเนินงานหรือประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน